

PADOMJU KULTURAS SLAVA UN LEPNUMS

Maskavas Akadēmiskais Dailes teātris, padomju kultūras slava un lepnums, jau veselus 50 gadus izēmē teātra mākslas visaugstākos sasniegumus pasaulē. Tas neizauga uz kailas zemes, krievu tautas teātra māksla jau pirms tā bija sasniegusi spožas virsotnes, jo īpaši Mazā teātra darbā, cieši nostādāmās uz reālisma drošajiem pamatiem. Progresīvu ideju bagātā Ostrovska dramaturģija pagājušā gadsimta otrā pusē nostiprina teātra sakarus ar tautu, teātri šai laikā darbojas vesela rinda izcilu krievu aktieru — Ļenskis, Fedotova, Južins, genialā Jermolova.

Taču teātra izteiksmes līdzekļi, aktieru radīšanas metode, reiz atrastas formas pastāvīga pielietošana, pārvērtamā rutinā, nespēja veikt pilnām izteikti jaunās domas un centienus, kas dzima sabiedrībā, visā dziļumā atklāt dzīves patiesību. Vāja un nenozīmīga bija režisora vieta teātri, galvenais noticējis teātra mākslas jautājumos bija jebkurš galma teātru direktijas ierēdnis. Repertuārā pārsvaru sāka ņemt idejiski maznozīmīgi darbi, skatītājs neatrada teātri atbildei aktueliem jautājumiem. Tas draudēja teātri aizvest no dzīves atrautā mākslas pasaulē, pārvērst teātri par vienu no dzīves blakusparādībām, bet ne par būtisku problēmu risinātāju. Sabiedrības attīstības gaita bija radījusi vajadzību pēc jauna satura un jauniem izteiksmes līdzekļiem mākslā.

Abu ģenialo Maskavas Dailes teātra radītāju K. Stanislavskā un V. Nemiroviča-Dančenko vēsturiskais nopelns ir tas, ka viņi uztvēra šo krievu tautā izaugušo progresu prasību, visā dziļumā to izprata, teoretiski pamatoja un izpildīja radošā darbā. Maskavas Dailes teātris par savu uzdevumu uzskatīja saliedēta kolektīva radīšanu ar vienādu radīšanas metodi, kas sakņojas realismā, cīņu pret sastingumu un rutinu, dzīves patiesības skaidru un dziļu atklāšanu. Teātris jau pašā darbā sākumā orientējas uz krievu progresīvo literatūru, nodibina visefektīvākos sakarus ar Čehovu un Gorkiju. Zīmīgs ir tas apstāklis, ka pirms Maskavas Dailes teātra Čehova lugas neatrod patiesu iztulkojumu uz skatuves, «Kaija» piedzīvo smagu neveiksmi Pēterburgas Aleksandrinskas teātri. Bet šī pati luga kļūst par jaunā Dailes teātra pirmo spožo uzvaru. Čehovs atklājas skatītājiem visā noskaņā bagātībā, progresīvo domu skaidrībā. Līdzīgi panākumi arī visām turpmākajām Čehova lugu Dailes teātra inscenējuma.

Gorkija lugas ienes Maskavas Dailes teātri revolucionāru domu strāvojumus, izteikdamas smagu apsūdzību cariskās Krievijas iekārtai, kvēlu ticību tautas cīņu un centienu uzvarai. Gorkijs ir viens no galvenajiem autoriem visā Dailes teātra vēsturē. Kā dzīvs tilts viņš savieno Dailes teātra slaveno vakardienu ar padomju dzīves spožo īstenību, kurā viņam bija lemts darboties kā visas padomju literatūras vadītājam. Čehova «Kaija» turpina līdēt Dailes teātra skatuves aizkarā, Gorkija vārdā nosaukts šis slavenākais krievu teātris.

Stanislavskā sistēmā apvienotie teātra mākslas radošie principi kļuva tie spēcīgākie izteiksmes līdzekļi, kas ļāva teātrim pildīt vēsturisko uzdevumu — runāt ar tautu, pauzēt sava laika progresīvās domas, orientējoties uz to sabiedrības daļu, kas ciniņās par dzīves tālāku attīstību. Abi lielie Dailes teātra radītāji uzskatīja viņu par dzīvu organismu, kas pastāvīgi aug un atjaunojas, nepārtraukti padziļin un paplašina mākslinieciskos meklējumus un sabiedriskos uzdevumus. Un, lūk, tieši šis apstāklis ir izšķirošs lielajā laikmetu maiņā, Oktobra revolūcijas dienās, kad Dailes teātris, sākdamas ielūkoties jaunajā īstībā, nešaubiģi nostājas tās pusē. Šo nostāju bija sagatavojuši Dailes teātra bagātā pieredze, atziņas un tradīcijas, tās viņam nodrošina to neapstrīdamo vadošo vietu, kādu viņš šodien ieņem krievu tautas un visas pasaules teātru vidū.

«Ja ir kāds teātris, kuru mums no pagātnes vajaga katrā ziņā glāot un pasargāt, tas, protams, ir Dailes teātris.» — sacīja Ļenins lielās revolūcijas dienās. Ļenins zināja un augstu vērtēja Dailes teātra progresīvo lomu mākslas vēsturē, kā arī atbilstīgo vietu, kādu tam ieņem jaunajā padomju dzīvē. Partijas rūpes un gādība pavada Dailes teātri kopš revolūcijas uzvaras pirmās dienas, padomju tauta dziļi mīl Dailes teātri, lepna par viņa izcilajiem panākumiem.

Oktobra revolūcija pavēra arī Dailes teātrim nebijušus apvārsņus un iespējas. Abi ģenialie teātra radītāji atzina un apliecināja, ka vienīgi pateicoties Oktobra socialistiskajai revolūcijai Dailes teātris izkļuva no strupcēla, kādā tas sāka iet pirmsrevolūcijas periodā, kā bez Oktobra revolūcijas «Dailes teātra māksla būtu izsīkususi un apklususi». Runādams Maskavas Dailes teātra 40 gadu jubilejā 1938. gadā, Nemirovičs-Dančenko vēl sacīja: «No visiem apbalvojumiem, ko mēs saņēmuši, pati lielākā mūsu balva ir apziņa, ka mūsu darbu vada diēnākais revolūcijas vadonis, kura vārds iedvesmo mūsu radošos meklējumus, un veicina mūsu radošo drosmi. Tas ir lielā un gudrā Staļina vārds, uz kuru vērstas mūsu domas un sirdis.» Maskavas Dailes teātra 50 gadu vēsturē ir izcils piemērs, kā padomju kultūra un māksla saglabā un attīsta tālāk klasisko vakardienas mantojumu, kā teātra mākslas vēstures progresīvās atziņas ielejas socialistiskajā realismā, padomju mākslas radīšanas metodē. Ne tāpēc saglabājamās vakardienas vērtīgās tradīcijas, lai tajās turpinātu dzīvot, bet lai tās izmantotu šodienas un rītdienas celšanas darbā. Dailes teātris ir klasisks piemērs šāda darba virzienā.

Padomju dzīves un cilvēka rakstura atklāšanai teātris nepārtraukti meklē jaunus, aizvien pilnīgākus izteiksmes līdzekļus. Pats vērtīgākais, ko devusi padomju dramaturģijai, vienmēr atradis uz Dailes teātra skatuves savu dziļāko iztulkojumu. Lielā Tēvijas kara gados teātris ar savu aktuālo repertuāru palīdzēja mūsu padomju tautai cīnīties pret ienaidnieku, vācu fašismu. Tūkstošos sniedzās priekšnesumu skaits, ko teātra mākslinieki snieguši karavīriem tieši frontē. No Maskavas Dailes teātra mums jāmācās sniegties mākslas radošo sasniegumu kalngalos, gan arī pašreizējā sabiedrisku kalpošanu padomju tautai. Maskavas Akadēmiskais Dailes teātris reizē ir radoša un zinātniska iestāde, kas risina padomju teātra šodienas būtiskos jautājumus — padomju cilvēka tēla radīšana uz skatuves, aktieru meistariības izkopšana, «aktiera organizācija» dzīve uz skatuves, kā to nosauca Stanislavskis, jaunu kadru audzināšana, aktieru ētikas jautājumi, «ista padomju aktiera radīšana», ar ko tik dedzīgi nodarbojās Nemirovičs-Dančenko, jo īpaši sava mūža pēdējos gados. Arīem teātra dibinātājiem izdevās izaudzēt spēcīgu jaunu talantu paudzi, kas šodien sekmīgi turpina Dailes teātra darbu izcilā aktiera un režisora PŠRS tautas mākslinieka M. Kedrova vadībā.

Dailes teātra viesizrādes Rīgā ir vēsturiski nozīmīgs notikums latviešu kultūras un mākslas dzīvē. Tā ir vesela augstskola mūsu teātra mākslas darbiniekiem, iedvesmas avots mūsu darba laudim, kas vēl jo vairāk cels un nostiprinās mūsu tautas lepnumu un prieku par padomju dzīves skaistumu, bagātību un spožu plaukumu lielā Staļina laikmetā.

MĀKSLAS LIETU PĀRVALDES MĀKSLINIECISKAJĀ PADOMĒ

Sinis dienās notika Mākslas lietu pārvaldes mākslinieciskās padomes paplašinātā sēde, kurā apskatīja pirmos panākumus teātra darbā pēc PŠRS Ministru Padomes 1948. g. 4. marta lēmuma par teātra darba pārkārtošanu. Ar referātu uzstājās Mākslas lietu pārvaldes priekšnieks Fr. Rokpelinis. Viņš atzīmēja daudzus faktus, kas liecina par redzamiem panākumiem teātra darbā pēc valdības lēmuma. Dailes, Jelgavas, Operas un baleta teātri jaunajos darba apstākļos sākuši pārsniegt inscenējumu plānus, paliecot augstā mākslinieciskā un idejiskā līmenī. Bet, runājot par sasniegumiem, Fr. Rokpelinis apstājās arī pie būtiskiem trūkumiem galvaspilsētas un periferijas teātru darbā. Ienākumu plānu neizpilda Valmieras, Daugavpils, Liepājas, Muzikālās komedijas teātri. Daudzos teātros nav vajadzīgās noteiktības ra-

žošanas un darbraides darbu plānošana. Neapmierina mazais viesizrāžu skaits, nepietiekamais darbs ar skatītājiem u. t. t.

Pēc tam Padome iztirzāja lugu «Jūs izsauc Taimira» (Dramas teātris), «Atgūtās dzimtenes» (Dailes teātris), «Provincas gubernatora» (Jelgavas teātris), «Maricas» (Muzikālā komedija) uzdevumus.

Debatēs Mākslinieciskās padomes locekļi, teātru direktori un mākslinieciskie vadītāji izvirzīja rindu principālu, svarīgu jautājumu: nepieciešamību sagatavot augsti kvalificētus teātra tehnikos darbiniekus; radīt darbus par mūsu teātra mākslas problēmām; pacelt teātra izrāžu idejisko un māksliniecisko līmeni, kā arī nepieciešamību republikas laikrakstos sniegt vairāk rakstu par periferijas teātriem u. t. t.

TUVOJAS NOBEIGUMAM BALETA «LELDE» MUZIKAS JAUNRADE

Viens no LPSR Valsts Operas un baleta teātra jaunuzdevumiem nākamajā sezonā būs otrais latviešu padomju baleta «Lelde». Šī baleta libretu pēc tautas dzejnieka J. Raiņa lugas «Spēleju,

dancoju» motīviem darinājis dramaturgs Abolimovs, bet muziku komponējis prof. A. Skulte. Patlaban skanradis to instrumentēt. Šis darbs būs paveikts līdz rudenim.

Literatūra un Māksla

LATVIJAS PADOMJU RAKSTNIKU, KOMPONISTU, MĀKSLINIEKU UN ARCHITEKTU SAVIENĪBU LAIKRAKSTS

1948. G. 20. JUNIJĀ Nr. 25 (179)

Jānis Grots

Dziedātāja, dziedātāja, Nu tu dziedī savai malai, Seit tev dzimtene māja, — Rožu krūms, — kā lakstīgalai.

Nu tu dziedī tautai savai, — Kas aug liela padomēs, Viņas darbam, viņas slavai, — Līdz ar putniem galotnēs.

Dziedātāja

Tagad kolchoziem tu dziedī, Līnu laukiem, kumeļiem, Kaisās tavu dārzu ziedi Upēs un pa tuneļiem.

Visur, visur tet tu vari, Dziedāt mūsu dzimtenē, Putnu pilni visi zari, Mežu gali gaviļē.

Talsu aprīņa Tiņģeres rajona dziesmu diena. Piedalījās 13 pieaugušo kori ar 700 dziedātājiem un 10 bērnu kori ar 400 dziedātājiem. Virsdiriģenti A. Saliņš, E. Tinte un A. Vainovskis J. Krieviņa foto

Bruno Saulītis

Lāļu dienā

Zied vasaras krāšņumā zeme, Ik ēsmāli gundegas spīgo, Vējš zāļu un vībotņu smaržu Sai dienā pār Latviju dzen. Es kalngalā stāvu un klausos, Kā lejas un pakalni līgo: Dzied gani un arāji jauni Daudz līksmāk kā gadsimtos sen.

No zālainām kolchozu pļavām Spurdz meičas ar slaucenēm spodrām, Un saule uz nācēju pleciem Krit zeltainām šaltim un viz. Ai, dzīve! — Kā vakara stundā Degs vaigi šim sprīgamē modrām, Kad jānuguns atblāzma sārta Pār sejām un augumiem līs!

Sai naktī no Kurzemes krasta, Kur liedagai piesitas vilnis Un Baltijas jūra pie kājām Zied zemei kā līnu lauks zils, Salks dziesmas līdz Piebalgas pusei Un tālāk, kur auglības pilni Brist Krievzemes tīrumi plašie, Gaist vasaras dūmakās sils.

Zied zeme. Es augstienē esmu Ar jaunu un priecīgu sirdi, Nāk vēji un žūžo ap mani: — Ir labi tev kalngalā tur. Pār bērziem un pakalniem redzi, Simts atbalsis līgojam dzirdi: Tik līksmas kā dzimtene tava, Tik skaistas nav zemes nekur.

Darbā, dziesmā dzīvi kalsi, Ziedīs kā pavasars, Jo dzird tagad tavu balsi Kremļa torņu zvaigžņu stars.

Dziedātāja, dziedātāja, Nu tu dziedī mūsu malai, Seit tev dzimtene māja, — Rožu krūms, — kā lakstīgalai.

SAULGRIEŽI

JADVIGS MARTS

Latviešu kalendāros jau astoto gadu 17. jūnijā lasām vienkāršiem, parastiem burtiem iespēstu atzīmi: «1940. Padomju Armija, tautas apsvēikta, lenāk Rīgā». Tā tas ir kalendārs, kurprel mūsu tautas vēsturē šī diena ierakstīta lielam, zelta burtiem: 1940. gada 17. jūnijā uz Padomju Armijas tankiem mūsu mazajā Latvijas zemē iebrauca brīvība, taisnība un cilvēcība. Kopš gadu simteņiem tautas visos kontinentos un valstīs, lai piepildītu dzīvē šos augstākos ideālus, nav baidījās cīņu, nav žēlojušas savu dārgāko dēlu un meitu dzīvības. Arī latviešu tautas cīņas par tiem ir gadu simteņiem ilgas — te nav vietas uzskaitīt visas kaujas, visus kritiņšus un varoņus. Pēc šo ideālu piepildīšanās bija nolgojušies visi tie, kas gribēja celt dzīvi ar savām rokām un prātu — sev, saviem bērniem, nākamajam paaudzēm. Cik dabiska vēlēšanās: sēt tīrumā graudus, lai pats ievāktu to ražu, celt māju, lai pats tajā dzīvotu, aust fabrikā audumu, lai pats sevi ietēptu... Bet zeme piederēja kungam Krūmiņam, un tās ražu paņēma viņš, māja bija kunga Zandarā ipašums, un tajā dzīvoja viņš ar savu kundzi, fabrikā bija savi kungi, un pelņu, ko tām deva strādnieku roku darbs, piesavinājās viņi. 1940. gada 17. jūnijā deva izšķirošo triecienu šai senajai netaisnībai, un tie, kas bija uzpūtīgi iedomājušies sevi par dzīves sāli, kļuva par neko, bet tie, kas tiesiski nebija nekas, kļuva par visu.

Veselus divdesmit gadus mēs bijām nogriezti un noslēgti no Oktobra revolūcijas zemes austrumos. Sākot ar skolas solu un beidzot ar politpārvaldes iecirkni, mums stāstīja šausmas par to, kas notiek aiz Zilupes, un mēģināja iegalvot, cik laimīgi mēs esam. Bet patiesība ir tāpēc patiesība, ka tā nav nomelnojama, un lai cik hermetiska bija domāta mūsu noslēgtība, tā, šī patiesība, nonāca līdz mums tira un

neaptraipīta, skaista un valdzinoša. Un mūsu, visu godīgo darba latviešu sirdis iedegās vēl lielākās alkās pēc brīvības, patiesības un laimes, — ideāliem, kas ģeogrāfiski bija tik tuvi, bet īstībā likās tik tāli. Bet mēs nekad nezaudējām ticību viņu atnākšanai, jo augsti turējām savu cilvēciskuma apziņu un tāpēc nekad nepārstājām cēsties pēc labākas dzīves. 1940. gada 17. jūnijā, kas piepildīja šos mūsu centienus, līdz mūža galam paliks šis saulainās un priecīgās dienas aculiecinājo piemiņai, bet nostāsti par to pāries no paaudzes uz paaudzi.

Un — izrādās, ka uzurpatori ir ne tikai nelieši un «jauni cilvēki», bet arī probežoti un naīvi. Jau spirdzinošie brīvības vēji vareni brāzmoja mūsu zemē. Jau pateicīgā tauta pie Atbrīvotājas Armijas kājām bija nolikusi krāšņākos ziedu klēpjus, kādus tik spējīga izaudzēt mūsu auglīgā zeme. Jau visa mūsu dzīve nepārprotami bija pagriezies uz sauli. Bet, lūk, kāds, kas nekaunīgā kārtā, ar varu bija piesavinājis latviešu tautas «vadoņa» titulu, šai saulainajā un priecīgajā dienā iedomājās apturēt vēstures ratu, solidamies palikt savā vietā un aicinādam visus arī palikt savās. Tas bija naīvi, tas, varbūt, bija slika izmūsma sauciens, bet tas skanēja arī kā izsmiekls: kā var tik zemiski iedomāties, ka cilvēks, kas radīts radošam darbam un laimīgai dzīvei, pats vēlētos staigāt saistītām rokām, elpot piesmakušu gaisu un locīties kāda priekšā? Latviešu teuta nepaklausīja šim «aicinājumam»: viņa nepalika vis veicajā beztiesiskajā stāvoklī, bet droša un pacilāta iegāja jaunajā dzīvē.

Visādī bēguļotāji, tautas liktena spekulanti un nodevēji Vācijas rietumu

zonās un citās ārzemēs daudz nopūlas, rakņādāmieš vēstures papīrgrozos, lai «pierādītu» savas ipašuma tiesības uz Latvijas zemi un tautu, lai apsaubītu padomju iekārtas likumību Latvijā. Viņi apēļ pie Rietumu «demokratijas» sirdsapziņas, atgādina par lētu naudu pārdoto sviestu un bekonus un diedelē parakstus, kas apstiprinātu Kārļa Ulmaņa dievīģīgo sūtību, it kā kāds varētu apstiprināt to, ko pati tauta ar savu gribu padzinusi no sava vidus, it kā būtu augstāka likumība par to, ko pati tauta pieņēmusi un atzinusi. Ka tas tā, to spilgti apliecināja 1940. gada 17. jūnija revolucionārās savīņojums un aktivitāte mūsu zemē, to vēlreiz apstiprināja 20. un 21. jūnija lielie notikumi, 21. jūlijs un 21. augusts, kas tāpat ierakstīti ne tikai mūsu kalendāros, bet arī vēsturē: tautas valdības nodibināšanās, grandiozā tautas manifestācija, politieslodzīto atbrīvošana, padomju iekārtas nodibināšanās un latviešu tautas pārstāvju brauciens uz Maskavu ar lūgumu uzņemt mūs brīvo Padomju republiku saimē. To lielā Tēvijas kara gados latviešu tauta apstiprināja ar savām asinīm, cinīdamas par Padomju Latvijas atbrīvošanu no vācu okupantu jūga.

Jūnijā saule uzņāk visaugstākajā vietā pie debesīm. Uz brīdi apstājusies, tā noskatās, kā zemes virsū viss aug un zaļo par godu cilvēkam un viņa darbam: kā pļavās līkst lekna zāle, kā tīrumos cēro mieži, auzas un līni, kā rudzi rieš sudraba pelēkas vārpas. Tad pagriežas un dienu pa dienu ved vasaru preti bagātās ražas rudenim. Jūnijs — vasaras saulgrīžu mēnesis. Kopš astoņiem gadiem, reizē ar vasaras saulgrīžiem, arī visa mūsu dzīve pagriežas uz pārticību, pārpilnību, bagātību.

Mūsu lielā šodiena ir spilgtākais apveicinājums to dienu vēsturiskajai patiesībai, mūsu izvēlēta un izcinitā ceļa pareizībai.

IDEJISKUMS, PATIESĪBA, NEMITĪGA AUGŠUPEJA

LIELAIS SKOLOTĀJS

Maskavas Dailes teatra mākslinieki stāsta par savu jaunrades darbu

Teatra māksliniecišķais vadītājs PSRS tautas mākslinieks M. N. Kedrovs

Kad es pirms daudziem gadiem būdams vēl jauns students, no tālas, augstas galerijas noskatījos Dailes teatra izrādes, man prātā nevarēja ienākt, ka kādreiz būšu šā teatra māksliniecišķais vadītājs. Tas nu tomēr gadījies, un es pašreiz esmu nostādīts Dailes teatra un līdz ar to viena teatra mākslas virziena priekšgalā. Bet būt par Maskavas Dailes teatra māksliniecišķo vadītāju pēc Stanislavka un Nemiroviča-Dančenko — tas ir grūts un atbildīgs uzdevums. Mūsu teatris un mēs visi, teatra aktieri un mākslinieki, esam Stanislavka un Nemiroviča-Dančenko izaudzināti. Kad viņi bija dzīvi, kad viņi ar visu savu milzīgo atziņu bagātību un autoritāti vadīja teatru, mēs jutāmies kā bērni, kas var droši pajauties uz savu krietno tēvu un māti. Bet pienāca laiks, kad mums bija jānosēdējās pašiem uz savām kājām un patstāvīgi jāturpina Stanislavka un Dančenko darbs.

Stanislavks un Nemirovičs-Dančenko atstāja mums lielu, bagātīgu mantojumu. Viņu idejas un mācība joprojām spēcīgi ietekmē teatra mākslu ne tikai mūsu dzimtenē, bet arī ārzemēs. Stanislavks bija pirmais, kas lauza veco «klasisko» uzskatu, ka galvenais uz teatra skatuves esot aktiera individuālā māksla, ka režisors tikai «nodibina vispārīgu kārtību». Stanislavks pirmais radīja istu teatru izrādi — visu režisora apvienoto un vadīto teatru daiļrades spēku sintezi. Stanislavks izstrādāja arī savu sistemu, bet tā neradās pēkšņi, kā kaut kas uzreiz gatavs un vesels. Viņš izstrādāja, veidoja, papildināja savu sistemu visu mūžu. Audzinādams citus, viņš pats auga ātrāk par citiem.

Stanislavka izstrādātā sistēma un metode ir joprojām labākais, vērtīgākais un progresīvākais, kas vispār līdz šim skatuves mākslā radīts. Un tomēr las nav nekā sastindzis, galīgi un uz visiem laikiem sevi noslēgts.

Stanislavks deva principus, parādīja ceļu, bet šis ceļš neizbeidzās un nedrīkst izbeigties ar viņa nāvi. Mums, viņa skolniekiem un darba turpinātājiem, jāiet pa šo ceļu tālāk.

Lai teatris dzīvotu, tas nedrīkst stāvēt uz vietas. Tāpat kā lidmašīnai tam jābūt nemītīgā kustībā — aizvien tālāk, aizvien augstāk, citādi nebūs jaunrades, bet būs šablons, stingums, amatniecība. Un es nemaz nevaru citādi iedomāties teatra un savu darbību, kā tikai nemītīgā augšanas un veidošanās procesā. Mūsu teatra mākslai ir dziļas saknes, spēcīgs stumbrs, bet galu galā vērtīgākais tomēr ir jaunie asni, jaunie pumpuri, ko rīš šā spēcīgā koka gaioņe.

To visu mēs paturam vērā savā pašreizējā darbā. Tāpat kā Stanislavka un Nemiroviča-Dančenko laikā, mēs par galveno vadošo principu teatru uzskatām ideju. Liels un vērtīgs ir tikai tas mākslas darbs, kas nes sevī vērtīgu ideju. Un būt teatrim — pirmrindniekam — tas nozīmē būt laikmetīgam, progresīvam idejas nesējam. Dailes teatra darbības sākumā mums bija tikai lieli laikmetīgi dramaturģi kā Čehovs un Gorkijs. Arī tagad mēs pievēršam laimīgai dramaturģijai vislielāko uzmanību, un vēlētos, lai jo vairāk rastos lielu, idejiski pilnvērtīgu dramatisku darbu.

Mūsu pirmais uzdevums ikvienā inscenējumā ir atsegt, parādīt, izpaust dramatiskā darbā ietverto ideju. Uz šo mērķi mēs virzām visus skatuves mākslas elementus — režisora darbu, aktieru tēlojumus, valodu, kustības, gaismu, klusuma brīžus utt. Nemsim, piemēram, Čehova lugas. Kas tajās ir galvenais? — Čehova ticība labākai dzīvei un Čehova cilvēku cenšanās pēc šīs labākās, skaistākās dzīves. Šā autora galvenā ideja izcēla kā Nemiroviča-Dančenko inscenētājs «Trijās māsās», tā manā «Tēvocī Vanā» jauninscenējumā. Čehova cilvēki cieš, bet viņiem ir spēcīga ticība dzīvei. Viņi dažkārt noguruši no dzīves, bet nav saulauti. Un jo vairāk dzīve viņus spiež un žņaudz, jo kvēlākas viņu ilgas, jo spēcīgāka cenšanās izrautes no šīs dzīves. Tādēļ arī savā inscenējumā es šīs Čehova cilvēku dzīves alkas centos izpaust nevis kā vārgu valdu, bet kā kļūdzeni pēc dzīves, centos rast Čehova lugu vingrāku, mažoru skaņu. Tāpat, man šķiet, ja mums vajadzētu attēlot pie klints piekalto Prometeju, mēs to neatveidotu vārgu un nevarīgu, bet protesta un spēka pilnu.

Protams, ikvienas lugas skatījums un inscenējums var būt dažāds, tāpat kā dažāds var būt vienas un tās pašas Čaikovska simfonijas izpildījums dažādā orķestra sastāvā un dažādā diriģentu vadībā. Bet no tā tikai rodas mākslā nepieciešamais svāigums.

Mūsu metode lugas idejas izpaušanā palikusi tā pati, ko izstrādāja mūsu teatra dibinātāji. Nekad un nekur nenovirzīties no dabas, no dzīves patiesības. Uz skatuves nedrīkst hūt nestums, deklamācija, mākslotība. No skatuves uz skatītājiem jāplūst cilvēciskam siltumam, dzīvas dzīves elpai, lai skatītājs justu, ka mēs, aktieri, uz skatuves esam tādi paši cilvēki kā viņi — zālē, ka mēs dzīvojam dzīvu, dabisku cilvēku dzīvi.

Kādā Leonova stāstā figurē puisis, kas nofotografējis tādā pozē, it kā viņš domātu, redziet, uz skatuves nedrīkst būt tādu pozu, «it kā viņš domātu». Ja būtu tādi aktieri, kas uz skatuves izlikšies, ka domā, — tie būs līdzīgi abazūriem bez spuldzes. Bet mēs gribam, lai šī spuldze kvēlotu.

Uz Dailes teatra skatuves aktieris tēlo un dzīvo visu laiku, kurā viņš skatītājiem redzams, un ne tikai tad, kad viņš runā. Tas citādi arī nemaz nevar būt. Lai izpaustu zināmas sajūtas, zināmu noskaņu, jābūt saskarej ar partneri, un ik partnerim jādzīvo, jājūt līdzī tam, ko dara pārējie. Katrs aktieris uz skatuves ir kā muzikāla notis, un visām šīm notīm jāskan, lai rezultātā rastos viena kopīga simfonija. Režisora māksla tad nu ir gādāt, lai skatītājs redzētu visu to, kas uz skatuves notiek, saklausītu šīs atsevišķās notis un kopīgo simfoniju.

Dailes teatris pašreiz strādā trīs paaudzēs: vecākā, vidējā un jaunā paaudzē. Vislielāko vēribu mēs pašreiz pievēršam jaunās paaudzes audzināšanai. Tā vajadzīga kā papildinājums, kā maņa. Bez tam jaunatne vieglāk uztver visu to jauno, ko mēs gribam dot, jaunatne vairāk skatās uz priekšu, uz nākotni, vieglāk veidojama un virzāma. Jau Stanislavks centās jo vairāk strādāt ar jaunatni. To pašu darām arī mēs tagad. Savā studijā mēs audzinām jaunus māksliniekus, dodam iespēju viņiem augt, trenēties savos uzvedumos un arvien vairāk iesaistām apdavinātos māksliniekus arī Dailes teatra kārtējos uzvedumos. Piemēram, esam devuši jau prēvas lomas jauniem spēkiem «Uzvarētājos», «Dienās un naktīs», «Tēvocī Vanā» un darīsim to arī turpmāk.

Režisors un aktieris KPFSR tautas mākslinieks V. I. Stanicins

Esmu daudz mācījies no Stanislavka un Nemiroviča-Dančenko: no Stanislavka galvenā kārtā kā aktieris, no Nemiroviča-Dančenko — kā režisors. Bet teikšu vaļsirdīgi: ir dažkārt vieglāk strādāt, veidot lomu un inscenējumu nekā visu šo sarežģīto jaunrades procesu precizēt un formulēt vārdos.

Nav mākslas bez idejiskuma. Tādēļ, atklājot autora darbā ietverto ideju, mēs pirmajā vietā izvirzām dramatiskā darba saturu. Nevien aktieris un režisors nedrīkst aizrauties ar lomas vai lugas formalistiskajiem momentiem. Nekādu efektu, nekādas skaistināšanas! Formali jābūt pakļautam saturam, salīdzinājam ar saturu. Bet visā inscenējumā jābūt tam, ko «Nemirovičs-Dančenko sauca par «viršīgo vienkāršību».

Savus inscenējumus mēs negatavojam steigā, taču arī ne vairs tik ilgi kā Stanislavka laikā. Piemēram, Čirskova «Uzvarētājos» es inscenēju 4 mēnešu laikā, neieskaitot iepazīšanos ar lugu, režijas plāna izstrādāšanu utt.

Lai luga labi, pareizi skanētu, bez visa kā cita jāpievērš liela vēriba arī valodai. Sevišķi tas sakāms par Čehova lugu. Piemēram, «Trijās māsās» Čehova valoda ir ista dzeja prozā, un visā lugu tikai viena persona runā citādi — tā ir mietpilniskā Nataša, kas sagandē ir triju māsu, ir Andreja dzīvi. Visiem pārējiem aktieriem nu jāgādā par to, lai publika uztvertu šo Čehova valodas skaistumu. Aktieris nedrīkst «spēlēt». Viņam jādzīvo uz skatuves sava tēla dzīve, pilnīgi jāsaplūst ar lomu, jāatrasas no visiem vecajiem, šablonskajiem «spēles» panēmieniem. Piemēsim, cilvēks uz skatuves iemilējies. Vai tad šīs lielās jūtas jāizpauž ar acu valbīšanu un roku spēšanu pie sirds? Taču nē. Bet aktierim gan jāzina, no kādiem elementiem sastādās šīs jūtas; tad viņš prātis arī atrast pareizos dabiskos jūtu izpaušmes līdzekļus.

Režijas darbā bieži vien no aktiera uzreiz prasa lomas rezultātu. Tas nav pareizi. Aktieris vispirms jāievada lomas pareizā izpratnē, gan tad rezultāts nāks. Aktierim jāzina, kas viņam jā dara un kādēļ jā dara. Kā tas jā dara, to tad atradīs pats aktieris. Protams, režisors var parādīt aktierim, kā jā tēlo. To darīja arī Stanislavks. Un viņa paraugi bija tiešām ģeniali. Bet arī Stanislavks vienmēr uzsvēra, ka aktierim jā rada tēls pašam jeb, kā viņš izteicās: «Rakstiet to pašu ko es, bet rakstiet citā rokrakstā, ar citu tinti, nemērciet savu spalvu manā tintiņā!»

Aktiera prāts ir viņa fantāzija. Tāpat liela nozīme intuiīcijai. Tādēļ arī bieži vien aktieris pats atrod tādas izteiksmes līdzekļus, ka režisoram atliek tikai pabrīnīties.

Pie Dailes teatra nav īpašas režisora skolas. Režisori aug no paša teatra kolektīva. Bet jau kopš Stanislavka laikiem mums izveidojies princips, ka režisoram jābūt arī pedagogam. Kas tāds nebūs, tas Dailes teatris par režisoru nenoturēsies. Šai ziņā mums vislabākais paraugs ir Stanislavks. Insceņojot lugas, vadot režijas, viņš nemītīgi mācīja aktierus: mācīja valodu, izrunu, ritmu un daudz ko citu. To pašu cenšamies darīt arī tagad.

Dailes teatris ir ansambla teatris. Lai audzinātu savu ansambli aktierus, pie Dailes teatra pastāv studija. Sogad tā dos teatrim 3 jaunus talantīgus māksliniekus. Taču uzskatu, ka galvenais aktierim ir nē paliek viņa paša talants.

Skola var dot talanta slīpējumu, bet vispirms tomēr jābūt pašam talantam; ja tā nebūs — nebūs arī ko slīpēt.

Mums patīk Rīgas teatru publika. Silti un atsaucīgi tā uzņem katru izrādi. Mazliet nepierasta mums ir Operas un baleta teatra skatuve. Akustika laba, bet garais proscenijs (pārklātā orķestra telpa) attālina aktierus no publikas un rada zināmas bažas, vai mūsu klausītāie topi būs visiem dzirdami. Bet mums negribētos runāt skaidrāk, nekā to prasa izrādes stils un noskaņa.

PSRS tautas māksliniece A. K. Tarasova

Dailes teatris es pārnācu no teatra skolas. Mani pirmie skolotāji un audzinātāji bija Masalitinovs, Lužskis un citi vecās paaudzes daiļnieki. Kādā skolās audzēkņu uzvedumā mani ieraudzīja Stanislavks un pārceļa uz Dailes teatra otro studiju, bet no turienes uz pašu Dailes teatru. Sākumā tēloju pavisam mazas lomas bez teksta «Zilajā putnā» u. c. lugas. Mana pirmā istā loma bija jauna baidāriete «Carā Fjodorā». Tā bija maža loma, tekstā tur bija tikai dažādi teikumi, bet tā tomēr bija loma. Vēlāk sāku spēlēt «Trijās māsās» — tikai ne Mašu, bet Irīnu — un «Tēvocī Vanā» — Soņu.

Pēc brauciena uz Ameriku man sāka dot jau lielākas lomas.

Esmu Stanislavka skolniece. Viņš mani izaudzināja par aktisi. Kas tas bija par apbrīnojamo mākslinieku un pedagogu! Viņš mums mācīja dzīves un mākslas patiesību, par paraugiem ņemdams tā laika lielākos skatuves māksliniekus — Eleonoru Duzi, Salvīni, Saļapīnu, kuru mākslu viņš ļoti cienīja. Stanislavks pašam bija milzīgs talants, plašas zināšanas, varena mākslinieciska intuiīcija. Viņš lieliski prata parādīt jaunajiem aktieriem, kā jā tēlo visdažādākās lomas: nabaga students un bagāts tirgotājs, septiņpadsmitgadīgā meitene un Igna vecene. Bet viņš daudz prasīja arī no aktieriem: kaut vai raudēt, bet izdarīt!

Sākumā es biju bezgala kautrīga. Katru jaunu lomu iestudējot, mani pārņēma bažas un bēklums. Vēģīgi un neatlaidīgi Stanislavks mācīja mani pārvarēt to, iedzīvoties lomā, justies uz skatuves brīvi. Bet par visām lietām viņš mums mācīja atbrīvoties no «spēlēšanas» tieksmēm, būt istam, patiesam, vienkāršam uz skatuves. Jo tikai tas ir skaists, kas ir paties, vienkāršs un dabisks. Tas ir visās mākslas nozarēs — muzikā, glezniecībā un arī skatuves mākslā. *«Mēs esam cilvēki, mēs esam cilvēki, mēs esam cilvēki»* — No manām Heļaijas lomām man sevišķi mīla un neaizmirstama ir Anna Kareņina. Ar kādu siltumu un mīlestību Tolstojs attēlojis šo lielisko sievieti! Un šo lomu es arī iestudēju patiesībā nevis pēc dramatisējuma teksta, bet pēc paša romāna. Es lasīju un pārslasīju to, un «Anna Kareņina» sējumiņi man vienmēr bija uz galda. Kad biju pārdomājusi un izdomājusi, kā izturēties atsevišķās ainās, es allaž atšķīru Tolstoju un pārbaudīju, kā viņš šai situācijā aprakstījis Annu.

Tuginas loma Ostrovska «Pēdējā upurī» man sākumā, lugu un lomu izlasot, ne visai patika. Šī tirgotāja atriebīte man nelikās sevišķi interesanta skatuves tēls. Bet mani ļoti saistīja ceturtais cēliens. Ziniet, ir tādi brīži no pārdzīvojumā, kad sieviete paliek vienmēr sieviete un tikai sieviete. Tāda ir Tugina ceturtais cēliens, kad viņa dabū zināt, cik nekrietni viņu krāp. Ne jau par naudu viņa tad domā! Viņu līdz sirds dziļumiem satrauc, apvaino, aizkar Duļčina rīcība. Viņas tīri sievietiskās jūtas tie izpaužas ar sevišķu spilgtumu un spēku. Un es ikreiz tik dziļi iedzīvojos viņas jūtu pasaulē, ka tad, kad darbības gaitā tuvojas kritiskais brīdis, es visa esmu Tuginas jūtu un pārdzīvojumā varā. Tad es vairs nedomāju ne par kādu sistēmu vai metodi, tad es rīkojos tā, kā jūtu. Un te es lieku reizi pārliecinos. Ka pareizi mācījis Stanislavks: kad aktieris nonāk tādā jūtībā, tad vairs nevajaga nekādas sistēmas.

Viena no manām mīļākajām lomām ir arī Maša Čehova «Trijās māsās». Kādu jauku sievietes tēlu te izveidojis Čehovs! Kā viņa cenšas izrauties ārā no šīs seklās dzīves! Ko gan viņa nepārdzīvo! Un tā vien gribētos — kā lai to saka — palīdzēt viņai, un kaut viņai būtu lemta labāka, pilnvērtīgāka dzīve!

Mana nākamā loma būs jaunajā Surova lugā «Zālē iela», pēc tam — kādā klasiskā luga.

Pašreiz, teikšu jums vaļsirdīgi, — gribu pirms izrādes atpūsties. Aktieris nedrīkst iet uz skatuves noguris, steigā, citu domu aizņemts. Arī man pirms katras izrādes jākoncentrējas, jāpārdomā loma, jo izrāde — tā ir atbildīga lieta.

Dailes teatra mākslinieku vārdi neprasa komentārus. Bet šo interesanto un rosināšo sarunu īsais atstāstījums, šķiet, būtu nepilnīgs, ja mēs nepateiktu kaut dažus vārdus par pašiem māksliniekiem, par to, ko viņi paši nekad nepateiks, proti — ka tie ir ne tikai lieli mākslinieki uz skatuves, bet arī spilgtas personības dzīvē, personības, kuru dziļā kultura, tiešām apbrīnojama mākslas entuziasms, tīri cilvēciskā vienkāršība un īsti krieviskā sirsnība jaušama katrā viņu vārdā, vaibstā un kustībā.

Sinis dienās, kad rīdziniekus apžibīna Maskavas Akademiskā Dailes teatra meistari, par kuru līdz šim daudz vai maz ir dzirdējis katrs mūsu teatra darbinieks, gribas atcerēties latviešu aktieru grupas studijas, kas Lielā Tēvijas kara laikā notika šini teatris. Kā uz svētniņu ik dienas gājām tur smelt atziņas un darba pieredzi no lielā mākslas avota, ko izveidojis papildinājis un zinātniski pamatojis izcilākais pasaules teatris. Paša miljonu pilsētas centrā starp milzīgiem namiem, pieticīgā ārējā izskatā atrodamas teatra ēka, kuras sienās tiek radīti ģeniali mākslas darbi. Šis ēkas izskats it kā simbolizē pašā MAD teatra būtību — ārēji stingrā, skopā formā ietērti iekšēji lielas cilvēciskas idejas, ilgas, gribu un veidošanas uz augšu cieši saistībā ar šodien un ar skaidru skatu rītdienā. Šini teatris mūs, nelielu latviešu aktieru grupu, skaitā 14 cilvēku, lielās krievu mākslas dižākie pārstāvji uzņēma savā vidū un deva mums visvērtīgāko skatuves mākslas izpratni.

Aktiera īpatnības attīstīšana ir pašā Dailes teatra darba sistēmas pamatā. Ar vislielāko rūpību režisori pieiet katra aktiera dotību izkopšanai. Šādā virzienā norisinājās darbs arī ar latviešu aktieriem. KPFSR tautas mākslinieks V. I. Stanicins, kas vadīja mūsu grupas audzināšanas un mākslinieciskās attīstības darbu, pirms lugas un lomu iztirzājumiem, dziļās pārrunās centās iepazīties ar to darba veidu un stilu, kādā mēs līdz šim bijām strādājuši. Viņš centās saprast katru no mums un līdz ar to visas mūsu tautas īpatnības, mūsu kultūras un mākslas avotus. Lielais skatuves mākslas teorētīks Stanislavks kādā savā rakstā teica, ka viņa sistēma nav dogma. Pie šī principa arī šodien turas MADT lielmeistari. Lai gan droši var sacīt, ka šī teatra mākslas sasniegumi ir ārkārtīgi augsti, teatris tomēr nav samierinājies ar sasniegto un ar katru uzvedumu meklē jaunus ceļus uz pilnību, tāpēc arī studijas darbā šini teatra režisori ar lielu uzmanību un taktu piegāja tiem sasniegumiem un atziņām, kas bija attīstījušas mūsu mazās latviešu tautas skatuves mākslā.

Sākot darbu MADT, mēs sajūtām prieku un lepmumu, ka varam būt pirmie, kuru ilgotais sapnis, kas vēl pirms dažiem gadiem latviešiem likās nepiepildāms, realizējas. Ja līdz tam

laikam par Stanislavka darba sistēmu varējām tikai lasīt grāmatās un labākā gadījumā dzirdēt nostāstus, tad tagad varējām savas zināšanas un prasmi papildināt praksē šīs skatuves mākslas radīšanas sistēmas labāko pārstāvju vadībā.

Bieži dzird sakām, ka MADT ir pārdzīvojamā teatris. Tas tā nenoliedzami arī ir. Teatra pamatprincips ir — katrā izrādē parādīt reālās dzīves un skatuviskās patiesības sintezi. Lielā harmonijā izrāde atrisina lugas kodolu stingrā skatuviskā formā, tā pakārtot emocionālu pilnību, kas aizrauj un pacel skatītāju līdz jaunām dzīves atziņām. Aktieri savos tēlos dzīvo lielu, spēcīgu un bagātu dzīvi. Pirmā prasība, ko izrādei uzstāda šini teatra režisori, ir — sniegt skatītājam lugas saturu šīs dienas skatījuma. Dominējošais izrādē vienmēr ir aktieris.

Vesela gada laikā mēs, latviešu aktieru grupa, gatavojot atsevišķus skatuves cēlienus, ne vienu reizi vien dzirdējām norādījumus, kas padziļināja mūsu izpratni visdažādākajos skatuves mākslas novados. Mēs iemācījāmies saprast, ka lomu var skatīt par gatavu tikai tad, kad teksts un darbība, kurā dzīvo aktieris, ir kļuvuši par viņa paša gribu un domu. Tikai tad šis tēls būs īsts un paties. Tad aktieris vairs «nespēlē tēlu» un nerādīs tikai viņa domu un jūtu rezultātu, bet patiesi domās un dzīvos lugā raksturotajos apstākļos.

Strādājot ar MADT režisoriem, mēs redzējām, ka režisors šeit nerāda, bet gan atrasa un padziļina lomas izpratni, ar tēlu un apstākļu dzejisku aprakstu atrisina aktiera iekšējās spējas un rakstura īpašības, tā sakausējot aktiera fiziskās un psihiskās dotības mākslinieciskā tēlā. Šo darba veidu ne visi režisori pie mums Latvijā vēl izprot un praktizē.

Atceroties darbu MADT, nevaru nerunāt par visa teatra organisko saliedētību, kur katrs darbinieks, lai kādu pienākumu viņš pildītu, mērķtiecīgi savu darbu veltī vienam kopējam mērķim — sagādāt apstākļus skatītājam gūt pēc iespējas lielāku mākslas pārdzīvojamu. Šeit visi kalpo skatuvei.

Šis atziņu bagātais laiks pie mūsu lielā skolotāja, Maskavas Akademiskā Dailes teatra, deva mums lielus ierosinājumus tagadējam un turpmākam darbam.

DZIESMA JAUNATNEI UN SAULEI

Tautas rakstnieka Andreja Upiņa «Laimes lācis» Jaunatnes teatris

Jaunatnes teatris citu JĀNIS GROTS

mūsu teatru vidū pagaidām saules mānus, kas negatīvajām sadzīves parādībām palicis pabērna lomā: norauj tumsas plīvurus, tam arvien vēl trūkst tagadnīgu, laikmetīgu originalitātes, kas risinātu Padomju Latvijas jaunatnes augšanas, veidošanās un darba procesus gan skolā, gan mājās, gan rūpnīcās un it īpaši laukos, kur vientuļo viensētu vietā paceļas plašas un lielas kopsaimniecības un kur jaunatnes sirds pukst viskarstāk jauno dzīves pārdzīvojumā ierosmē un izeidzina. Mūsu dramatiskie rakstnieki ar maziem izņēmumiem (Fr. Rokpelnis, A. Brodele) pēdējā laikā nav devuši vai nav paguvuši, vai gribējuši dot mūsu jaunatnes skatuveim un it īpaši mūsu Jaunatnes teatrim nevienu lugu, kas šim teatrim tik nepieciešamas. Laiks par to drīzumā nopietni padomāt visiem mūsu gan jaunākās, gan vecākās paaudzes dramatiķiem. Protams, ir ļoti vēlamā, teicami un vajadzīgi, lai viss tas labākais, idejiskākais, kas šini žanrā parādās visā mūsu brālīgo padomju tautu literatūrā, tiktu pārtulkots un parādīts uz skatuves latviešu jaunajiem skatītājiem, bet šis apstāklis nekādā ziņā nemazina vajadzību pēc originaldarbiem, kuri tieši raksturo mūsu apstākļiem, jo mūsu republikā jaunatnes audzināšanas process tikko kā sācies. Un teatrim šini audzināšanas procesā piekrīt ārkārtīgi svarīga loma. Katru progresīvu domu, centienus pēc labā un skaistā, katru darbu un cīņas prieku tainības un gaismas labad mūsu bērni un jaunatne uzņem no skatuves tēliem ar sevišķu pacilātību un iedzīsmu.

Ka tas patiešām tā, to lieku reizi pierāda tautas rakstnieka Andreja Upiņa luga — reālās pasakas «Laimes lācis» pirmuzvedums Valsts Jaunatnes teatris. Kaut gan šī luga uzrakstīta 1923. gadā, tā tomēr ar savu kvēlo tīcību nākotnes gaismai, ar savu jaunatnes un jaunības centienu caurstrāvoto plūdumu ar lielu labpatiku skatāma arī šodien.

Pāris gadus vēlāk autors šīs lugas tematiku ietvēris episkā sacerējuma, un tā arī radies viens no skaistākajiem stāstiem, ko Andrejs Upiņš veidījis mūsu bērniem un jaunatnei — «Sūnū ciema zēni».

Luga, tāpat kā stāsts, uzrakstīta ar lielu meistari, ar dziļu bērnu pasaules izpratni, kur pasakas un fantastikas elementi nekad un nekur nezaudē konkrētības priekšstatus, kas aktīvi le darbojas uz dzīvi un tās pārvēidbām. Ši luga ir kā dziesma vai pat kā sava veida himna jaunatnei, jaunībai un saulei, Jaunatne ir tā, kas šini lugu izzaicina un pārvar vecās pa-

grib atvērt logus un durvis uz nākamības pasauli, uz sauli un ne tikai grib, bet arī virs, jo tieši jaunatne ir tā, kas savu sirdsdedzi un ilgas ievirza aktīvi darbībā, lai veco sasūbējušo Sūnū ciemu pārveidotu par jaunu Saules ciematu.

Lugas personaža bagāts un daudzkrāsains. Visi tipi un raksturi veidoti ar meistaram piemēroto smalko prasmi, — tie ir sulīgi un gatavi kā saulē un vējos nobrieduši augļi. Ar vienlīdz veiklu roku autors zīmē tiklab vecās, kā jaunās paaudzes pārstāvjus; ēnu un gaismas pretstati te savās kontrās zīb un laistās kā kādā dzīvā kaleidoskopā, bet gaisma un jaunība ir tā, kas uzvar ēnas un tumsu, un kas grib, lai saule iespīdētu visu labo, godīgo cilvēku un nākotnes cīnītāju sirdīs.

Bagātīgi zīmēto lugas personāžu, valodas asprātības un lugas dramatisko elastību Jaunatnes teatra kolektīvis apguvis ar lielu mīlestību, ar skaidru izpratni gan visas izrādes plūdumā, gan atsevišķu skatuves tēlu izveidojumā. Labu koptoni izrādei devis lugas iestudētājs, teatra māksliniecišķais vadītājs, nopelniem bagātais skatuves mākslinieks Boriss Praudņis. Atzīstams iestudējumā ieturētāis līdzsvars un samērs, jo izrādē ir daži tik sprindzīnāti momenti, kas dažubrīd jau gandrīz draud pāriet galējībā, bet, godam jāsauga, tas tomēr nenotiek, — izrāde plūst raiti, neizejot no mākslinieciskas gaumes ietvariem.

Lugai raksturīgas un atbilstošas dekorācijas devis skatuves gleznotājs Rūdolfs Miķelsons.

Izrādē iesaistīts gandrīz visā Jaunatnes teatra latviešu trupās labākais sastāvs, visi spējīgākie gan vecākās, gan jaunākās paaudzes aktieri. Visu uzveduma veidotāju un atsevišķo lomu tēlotāju rezultātā panākta izrāde, kas pieskaitāma labākajām, kādas pēdējā laikā redzētas šini teatris.

Ir prieks par visiem darba darītājiem, kas šo mūsu lielā vārda meistara tautas rakstnieka Andreja Upiņa jauko lugu ir darījuši pieejamu mūsu Jaunatnes teatra publikai, jo šo lugu sevišķi mūsu bērni un jaunatne uzņem ar plašu un sirsnīgu atsaucību, — tā ir sava veida acinājums iet cīņā pret vecās pasaules sārņiem un veidot pasaulē to cilvēku miera, darba un laimes valsti, par kuru tagad cīnās visa progresīvā cilvēce.

O. B.

CIK LIELS IR PADOMJU CILVĒKS!

A. Korņeičuka „Platons Krečets“ Maskavas Akademiskajā Dailes teatrī

Lielu un skaistu dzīvi dzīvo padomju cilvēks. Viņa dzīvē nav vietas rutīnai, pašapmierinābai, pagurumam. Viņa dzīve ir nemīdīga trausme uz priekšu, nepārtraukta cīņa un nebeidzama uzvara.

Pret ko tad padomju cilvēks cīnās? Padomju zemi — zemeslodes sesto daļu, taču apdzīvo tuvi draugi, brāļi un māsas, kas cenšas viens otru atbalstīt, kuru starpā nav un nevar būt konkurences, jo šo buržuāzijas ēnu pie mums nomainījuši draudzīga sacensība un loksne par citu cilvēku panākumiem.

Pati dzīve dod izsmiejošu atbildi šim jautājumam. Padomju cilvēkam ir un allaž būs pret ko un par ko cīnīties. Nekad nerimsies uzbrukums visam tam, kas traucē mūsu gaitu uz priekšu, nekad socialisma zeme nepienāks brīdis, kad mēs šodien negribētu vairāk un labāk izdarīt nekā vakar, kad mēs necenstos šodien cildenāk dzīvot, nekā esam dzīvojuši vakar. Tā nemīdīgā trausmē uz priekšu aug, kļūst skaistāks un cildenāks ikviens padomju cilvēks.

Mūsu māksla arvien biežāk un dziļāk pievēršas šai nemīdīgās cīņas un trausmes temai, jo šī tema patiešām ir visspilgtākā tai lielajā un varenajā dzīves simfonijā, kas nepārtraukti brūno starp Baltijas jūru un Kluso okeanu, starp ziemeļu tundru un Fāmira kalnu grēdām. Lēnprātīgi un ietūģīgi šo temu apstrādājis ukraiņu dramatiķis Aleksandrs Korņeičuks savā lugā „Platons Krečets“. Redzamu vietu padomju dramaturģijā Aleksandrs Korņeičuks iekarojis jau ar savu pirmo darbu „Eskadras bojā eja“, kas Vissavienības lugu konkursā 1933. gadā ieguva II prēmiju. Divus gadus vēlāk radās viņa otrā luga „Platons Krečets“, kas vēl joprojām droši turas daudzu padomju teatru reperuāru. Luga pazistama arī Latvijā. Vēl nesertu rādīja LPSR Valsts Jelgavas teatris.

Nupat rīdziniekiem bija izdevība redzēt „Platonu Krečetu“ mūsu neaizmirstamo viesu — Maskavas Akademiskā Dailes teātra mākslinieku sniegtumā. Tie, kam bija izdevība redzēt šo uzdevumu, to nekad neaizmirsīs. Un tā nebūt nebija tikai aktieru lieliskā profesionālā gatavība, viņu nevainojamā māka izveidot interesantu un pilnasinīgu tēlu, kas visvairāk sajūsmā skatītāju, visdziļāk iespaidās atmiņā. Visam pāri šai uzvedumā stāvēja nepārspējamā skaidrība lugas idejas risinājumā. Lugas inscenētājs Staļina prēmijas laureāts, KPFSR tautas mākslinieks I. Sudakovs, šo izrādī veidojot, bija, kā saka, atradis pareizo tonkārtu un no tās nav atkāpies nevienā detaļā, gluži tāpat kā tas ir labā klasiskā muzikas sacerējumā. Korņeičuka un Sudakova mažors šeit skan konsekventi un pārliecinoši. Inscenētājs, tāpat kā autors, ir gribējis radīt nopietnu, bet siltu un melodisku odu padomju cilvēkam, viņa godīgumam, viņa pašizliedzībai, viņa neatvairāmajai trausmei uz priekšu. Šī oda teātra zālē bija ļoti saulainā, tā iespaidās prātā un sirdī no pirmā līdz beidzamajam vārdam.

Jaunā chirurga Platona Krečeta cīņa par medicīnas zinātnes attīstību un pilsētas izpildkomitejas priekšsēdētāja

Pāvela Beresta spēja pazīt cilvēkus, prasme viņus atbalstīt, iedvesmot un vadīt, lūk, uzveduma galvenās līnijas, ap kurām inscenētājs I. Sudakovs, kopā ar režisoru asistentu Staļina prēmijas laureātu, KPFSR nopelniem bagātu skatuves mākslinieku N. Dorochinu un aktieru kolektīvu apvijis visus lugas konfliktus un sarežģītākus, domas un jūtas, izveidojams vienotā līniju mākslas darbu. Inscenējums izkārtots tā, lai ikviena situācija, ikviens epizods balstītu un pastiprinātu galvenās temas — lai skatītājs skaidri un saprotami saskatītu padomju zinātnieka grūti, bet cildenā novatoru ceļu un padomju politiskā darbinieka, komunistu gudrību, nesavtību un prasmi kalpot savai dzimtenei. Turklāt šis galvenās temas izrādē tik lieliski vispārinātas, ka tās zīmīgi runā par visu padomju dzīvi, par visiem krietnākiem padomju ļaudīm. Tāpēc arī visi pārējie lugas personāži izņemti tā, ka tie papildina kopējo noskaņu un galveno domu, izvērs šo domu plašāku un dziļāku.

Dzīli savilpo, liek skatītājam daudz pārdomāt un pārdomāt Platona Krečeta lomas tēlotājs Staļina prēmijas laureāts, KPFSR tautas mākslinieks M. Boldumans. Šai tēlā katru nianse tik rūpīgi izstrādāta, tik sīki un lietpratīgi izziņēta, ka distance starp mākslinieku un skatītāju pilnīgi izdzūda un skatītājs uzņem sevi bez atlikuma visu, ko mākslinieks gribējis pateikt. Ir pārāk maz pateikt, ka mēs ticam M. Boldumana Krečeta. Mēs ne tikai ticam šim tēlam, bet mēs patiešām redzam ko dedzīgu, kvēlo cilvēku savā priekšā, mēs esam kļuvuši draugi, senī pazīņas šim jaunajam zinātniekam, kopā ar viņu mēs cīnāmies pret ļaunu un nežēlīgu nāvi, kopā ar viņu mēs pārdzīvojam rūgtās ciešanas un grūtības, ar kurām jāstāpās katram cīnītājam, katram jauna ceļa gājējam, kopā ar viņu mēs pārvaram šķēršļus, izcīnām uzvaru. Suverena aktiera mākslas pārvaldīšana, tehniskā meistarība šai tēlojumā krāšņi apvienojusies ar pamatīgu lomas izpratni, cilvēku pazišanu, iedziļināšanos cīnītāja dvēselē. Lai radītu šādu tēlu, nepietiek būt lielam aktierim, nepietiek arī iemīlēt tēlojamo personu. Šeit nepieciešams mīlēt skatītāju, kvēl mīlēt tos tūkstos padomju cilvēku, kas iet izrādē skatīties.

M. Boldumana sniegtamā līdzvērtīgs kā skatuviskajā meistarībā, tā arī idejiskā skaidrībā Staļina prēmijas laureāta KPFSR tautas mākslinieka V. Toporkova veidotais pilsētas izpildkomitejas priekšsēdētāja Pāvela Beresta tēls. Redzējāms un tuvu iepazīnāms ar krietnu padomju darbinieku, gudru un nelokāmu boļševiku. V. Toporkovs mums prata parādīt, kādam jūkot labam padomju sabiedrības vadītājam. Labsirdība un stingrība gluži organiski saaugušas Beresta raksturā. Viņš tie cilvēkam, palaujas savu līdzstrādnieku godīgumam un spējām, bet nekad nekļūst lētīcīgs, jo jūtas atbildīgs par katru notikumu, par katru cilvēku savā pilsētā. Viņš nekad neapmierinās ar sasniegto, viņam nekad nepietiek jau iegūto zināšanu. Vienmēr ir visur viņš mēģina mācīties, papildināties. Kad jāapspriež jaunās slimnīcas cel-

nes projekts, Pāvels Berests nebūt neaprobežojas ar specialistu atsauksmēm, bet cenšas jautājumu izprast pats. Viņš iepazīstas pat ar seno grieķu arhitekturu. V. Toporkova nopelni, ka visas šīs Pāvela Beresta īpašības viņš notēlo ne vien tāpēc, ka tās uzrakstītas autora tekstā, nespēlē tehniski, vienaldzīgi, bet pilnīgi iedzīvojas tēlojamajā personā, pats it kā kļūst par izpildkomitejas priekšsēdētāju.

Sarežģīts uzdevums veicams KPFSR nopelniem bagātajai skatuves māksliniecei M. Titovai. Viņai jāatveido spēš un traģisks pilns lūzums jaunās inženieres Lidas dvēselē, jāparāda, kā naida un spītības vietā viņas sirdī izaug mila. Mākslinieces uzdevums sevišķi grūts tādēļ, ka šo līniju autors nav izstrādājis pietiekami pārliecinoši. Ar tiri sceniskiem līdzekļiem un, galvenokārt, ar tēlojuma vienkāršību, pārdzīvojuma patiesīgu māksliniece aizpilda lielu daļu autora atstāto robu. Skatītājs M. Titovai būs ilgi pateicīgs par to, ka viņa tik silti parādīja padomju sievietes skaistumu un dvēseles skaidrību.

Lugas personāžu vidū redzama vieta ierādīta vecās paaudzes ļaudīm — krietniekam, godīgiem cilvēkiem, kuru dzīvei istu saturu un jēgu atnesusi padomju vara. Platona Krečeta māte Marija Tarasovna ir vienkārša strādnieka sieva. Baltgvardi nošāva viņas vīru tāpēc, ka viņš, tāpat kā visi apstiešie un ekspluatētie cilvēki, bija nostājies revolūcijas pusē. Nebija viegli šai cīnītāja atraitnei izaudzināt savu dēlu. Nav šaubu, ka viņai nācies pārciest daudz sāpju un grūtību. Bet nekas nav spējis viņu salaut. Gaišs smaids allaž rotā viņas krunkaino seju, viņa ir simpātiska viņa ir katrā vārdā, katrā žestā. KPFSR nopelniem bagātā skatuves māksliniece N. Tichomirova tieši šos vaibstus sevišķi rūpīgi izveidojusi, ar to pasvitrodama, cik krāšņs padomju apstākļos, padomju sabiedrībā var uzplaukt agrāk nomāks un pazemots cilvēks.

Šī paša doma likta arī vecā terapeita Terentija Bubluka tēlā pamatā. Vairāk nekā 120.000 pacientu savā mūžā ārstējis šis medicīnas entuziasts. Arī tagad šī dienas viņš nostāigā daudzus kilometrus, apmeklējams slimniekus mājās. Bet tas viņu nenogurdina un neapbēdina. Viņš ir laimīgs, ka var strādāt dēru darbu, ka var palīdzēt citiem cilvēkiem. Aktieris V. Gribovs prasmīgi akcentē šo pozitīvo elementu, vienli un atraitni notēlo Bubluku jautriem un asprātīgi. Skaistu un ideoloģiski ārkārtīgi vērtīgu detaļu V. Gribova tēlojumā redzam brīdi, kad Bubluka sastrīdas ar slimnīcas pārzini. Spēja dvēseles satraukumā veicis — reprints, bezparteijsks boļševiks — kā viņš pats saka, — apņemams griezties pie partijas vadības, lai izrunātu un noskaidrotu visus sasāpējušos jautājumus. Bezgalīga uzticība partijai un bezgalīga pateicība partijai, ka tā grib viņam palīdzēt, staro šai brīdī no Bubluka tēla un staro tik spoži, ka apmird visu skatītāju zāli un sasilda ikviena skatītāja sirdi.

Trešais vecās paaudzes pārstāvis šai lugā ir sanitare Kristina Archipovna. Aktriese A. Kolomijceva šo tēlu bagātīgi apveltījusi ar tām pašām siltajām, gaišajām krāsām, kuras raksturo

Lida — KPFSR nop. bag. māksliniece M. Titova; Platons Krečets — KPFSR tautas mākslinieks M. Boldumans; Arkadijs Pavlovičs — N. Hoščanovs B. Vdovenko foto

Mariju Tarasovnu un Terentiju Bubluku.

Jaunā padomju cilvēka dziļos vaibstus zīmīgi un izteiksmīgi papildina okulista Stjopas un asistes Vajas tēli. I. Terešins Stjopas lomā raksturīgi atklāj šai jaunā cilvēka aiz ārējās nebēdnības un bezbēdnības paslēpto sirsnīgumu, krietnumu un cilvēciskumu. Jautra un dzīvespriecīga ir arī G. Kalinovskas Vaja. Turklāt šī jautriba nekad nav tukša, ārišķīga, bet izlaužas ārā no tīras un bagātās dvēseles, šī jautriba nevar palikt apslēpta tāpēc, ka Vajas krūtīs ir laimes un gaviļu pārpilnība. Nav vajadzīgs sevišķi liels mākslinieks, lai veiksmīgi notēlotu jautribo, bet vajadzīgs patiess talants, lai spēlētu liktu sarežģēt ne tikai pašu jautribo, bet arī tās cēloni.

No tiri profesionālā viedokļa ļoti grūta loma KPFSR nopelniem bagātajai skatuves māksliniecei E. Moresai. Viņai jātēlo Pāvela Beresta mazā meita Maija. Savu uzdevumu māksliniece veic teicami. Maijas tēlā netrūkst ne bērnišķības, ne dzirkstīguma un nevaldāma dzīvesprieka. Ipaši aizkustina tie momenti, kad māksliniece tēlo bērniem tik raksturīgo cenšanos izkļīties par pieaugušo cilvēku. Maijas lomai šai lugā ir, tā sakot, gluži patstāvīga vērtība. Lugas darbības virzīšanā šis tēls nepiedalās, tas tikai papildina tēlu sistemu. Tomēr E. Moresa panāk, ka Maijas tēls neizdzīstami iespiežas skatītāja atmiņā un liek mums priecēties pirmkārt par to, ka padomju sabiedrībā bērns izaug sirsnīguma un draudzības atmosferā arī tad, ja viņam ir bijusi jāzaudē pat māte.

Aplūkojot „Platonu Krečetu“ personāžu, atsevišķi jārunā par slimnīcas vadītāju Arkadiju Pavloviču. Tas ir vienīgais tēls lugā, kuram ir negatīva rakstura iezīmes, kura rīcība izveido pretestību Krečeta trausmei uz priekšu, centieniem atrisināt sarežģītas medicīniskas problemas, kura sadursme ar Krečetu rada lugas galveno konfliktu. Mazāk talantīgs autors par Aleksandru Korņeičuku un mazāk talantīgs inscenētājs par I. Sudakovu Arkadiju Pavloviču radītu kā spilgtu negatīvu tēlu, nelabojamu birokratu, patmīli un karjeristu. Taču ne autors, ne teātris neiet šo ceļu. Viņi uzņemas grūtāku uzdevumu, šo grūtāku uzdevumu veic un panāk nesalīdzināmi lie-

lāku sabiedriski politisko efektu. Arkadijs Pavlovičs nav parastā negatīvā persona, arī viņš, tāpat kā visi citi, ir padomju cilvēks, arī viņš daudz strādā un cenšas būt sabiedrībai derīgs. Bet nelaime tā, ka šis slimnīcas vadītājs, pēc pirmajiem darbā gūtajiem panākumiem, apstājas uz vietas, vairs neaug, neattīstās, un ja vēl kaut cik virzās uz priekšu, tad pārāk gausi. Tāpēc citi cilvēki un visa dzīve aizsteidzas viņam priekšā. Viņš kļūst par kavēkli pārējo cilvēku gaitā. Tāpēc arī rodas sarūgtinājums un konflikti, kuri noved tuvu nelabojamai katastrofai. Beidzot partija un darba biedri atver Arkadijam Pavlovičam acis, liek viņam saskatīt savas kļūdas, savu atpalcību. Nav šaubu, ka neveiksmīgais slimnīcas vadītājs atkal nokļūs uz pareizā ceļa, centīsies patrināt savu attīstību un panāks pārējo sabiedrību, jo viņa apņēmība sākt jaunu un labāku dzīvi ir stingra un nelokāma. Liela nozīme arī tam, ka visur un vienmēr viņš saņem draudzīgu atbalstu un padomu. Arkadija Pavloviča lomas tēlotājs N. Hoščanovs ļoti reljefi, spilgtās krāsās parāda gan kaitīgo pašapziņu un iedomību, gan arī rakstura lūzuma procesu un nevilto apņēmību izlabot agrākās kļūdas. Tādā kārtā šis tēls apkaro ne vien birokratismu un karjerismu, kas padomju dzīvē mirst gluži dabiskā nāvē, bet cīnās arī pret padomju cilvēkam daudz bīstamāku parādību — atpalcību un paškritikas trūkumu.

Nevainojams arī pārējo lomu izpildījums. Savus epizodiskos tēlus N. Larins, M. Ščerbinina, V. Muravjovs un K. Čistjakovs prot piepildīt ar interesantu un izteiksmīgu saturu, ar dažām frāzēm izveido dzīvu, pilnasinīgu tēlu, tā dodami nozīmīgu ieguldījumu izrādes kopīgajam panākumam, palīdzdami radīt noskaņotu, saliedētu izrādi. Sā mērka sasniegšanā lieli nopelni arī skatuves gleznotājam A. Gončaram, kura veidotais dekoratīvais ietērps iepriecināja ne tikai ar tīrām, siltajām krāsām, bet arī ar mērķtiecīgu kompozīciju.

Skatītāji ir no visas sirds pateicīgi Maskavas Akademiskajam Dailes teātrim par šo izrādi, kurā cildenā apgaismojumā redzējām padomju dzīvi un dzīves veidotāju — padomju cilvēku.

K. Kļava

PAGĀTNE MĀCA CIEŠĀK IEMĪLĒT TAGADNĪ

A. Ostrovska komedija „Pēdējais upuris“ Maskavas Akademiskajā Dailes teatrī

Krāšņu, neatzīmīstamu velti mūsu dārgie viesi — Maskavas Akademiskā Dailes teātra mākslinieki dāvināja rīdziniekiem, uzskatī savas viesizrādes latviešu zemē. Lieliska luga un tikpat spožs, līdz pēdējam sīkumam izsvērts un izslīpēts inscenējums ievadīja mūsu draudzību ar labāko teātri pasaulē. Tas bija lielā krievu klasika Aleksandra Ostrovska komedijas „Pēdējais upuris“ inscenējums, ar ko Maskavas daļinieki „atnāca, ieraudzīja un uzvarēja“ sirmo Rīgu un rīdzinieku sirdis.

Ir parasts runāt, ka Maskavas Akademiskais Dailes teātris ir Gorkija un Čehova teātris, ka Ostrovskis šeit it kā isti neiederas. Nupat pārliecinājāmies, ka šī doma sen jau novecojusies. Bijām liecinieki izrādē, kurā Ostrovska temperaments un cīnītāja spars, viņa bagātā, tautiskā valoda, viņa gluži gleznieciskā tipu galerija atrada nepārspējamu scenisko izpausmi. Lūk, liels autors un liels teātris allaž ir tuvi draugi, viens otru atbalsta, viens otru papildina.

Komedijā „Pēdējais upuris“ A. Ostrovskis risina savu iemīloto temu — tēlo kapitalistiskās sabiedrības rījīgu, cietsirdību, necilvēciskumu — runā par tiem pašiem jautājumiem, kurus viņš iztīrījis daudzās citās savās dramās un komedijās. „Pēdējais upuris“ ir luga, kurā autors naidis pret kapitalistisko iekārtu, pret naudas varu un parazitisko dabu izpaužas sevišķi sīvi un asi. Kapitalismu un kapitalistus Ostrovskis uzskata par cilvēka nežēlīgākajiem ienaidniekiem. Un lielais dramaturgs neaprobežojas ar neitrālu konstatējumu. Viņš nīkni apkaro šos ienaidniekus. Savai cīņai viņš izvēlas griezīgu, grūti atvairāmu ieroci — atmāskošanu. Viņš grib, lai tauta redz savu apspiedēju un pazemotāju, jo sakaut un iznīcināt var tikai to, kas saprotams un pazīstams. Visu savu ģeniālo talantu A. Ostrovskis liek lietā, lai visiem saredzamā spilgtumā un skaidrībā parādītu kapitalista zvēra dabu, lai parādītu, līdz kādam nie-

Otrā cēliena aina: Flors Pribitkovs — KPFSR tautas mākslinieks A. Čebans; Jūlija Tugina — PSRS tautas māksliniece A. Tarasova B. Vdovenko foto

cīgumam naudas vara degradē cilvēku, kā šī naudas vara salauz un samāj dvēseli, piesmeļ labākās domas un jūtas, padara cilvēku līdzīgu dzīvniekam. „Pēdējais upuris“ īstenībā nav nevienas personas, kas paceltos pāri

naudas varai, pat godīgā, nelaimīgā Jūlija Pavlovna Tugina ir šās varas valgošs, un lugas beigās vairs nav šaubu par to, ka arī šīs jūtīgās sievietes nepārtrauktā slidēšana lejup vairs nav novēršama. Tas ir traģisks un nežēlīgi, bet tāda bija Ostrovska laika dzīve un tādu rakstnieks šo dzīvi parādā. Tikai rets cilvēks iedrošinājās un spēja aktīvi cīnīties pret kapitalisma jūgu.

Visi pārējie lugas personāži ir iekrituši tai bezcerīgajā bezdibēnī, kurā pašlaik gāžas Jūlija Tugina. Zināmu konsekvenci savā rīcībā un uzskatos, cilvēka cieņu un pašapziņu saglabāt var atļauties tikai bagātāis Flors Fedulīcs Pribitkovs, jo viņš jau ir tas, kurš tur savas rokās citu cilvēku likteņus, viņš ir tas, kas pērk un pārdod citu cilvēku miesu un dvēseli, kas tirgojas ar milu, godu un laimi.

„Pēdējo upuri“ inscenējis Staļina prēmijas laureāts, PSRS tautas mākslinieks N. Hmeļovs. Uzvedums ir ilga un rezultāts; gudru domu un lielas režisora meistarības loļojums. Vislielākā vērtība veltīta laika meta socialo apstākļu pareizam notēlojumam. Tāpēc panākta izrāde, kuru grezno ne tikai līdz augstākajai pil-

nības pakāpei pacelti raksturi, bet kurā katrs tēls pastāsta skatītājam savu pagātņu un liek samānīt savu nākotni. Uzvedumā nav nekā pašmērķīga. Šeit neviena persona nedarbojas uz skatuves tikai tāpēc, lai pamirdzētu ar savu ipatnību, savām specifiskajām īpašībām. Šeit nav nevienas mizanscenas detaļas, kas gribētu izcelt režisora un aktieru izcilu meistarību. „Pēdējais upuris“ inscenējumā viss ir kā pati dzīve, stāsta un paskaidro — kāpēc, no kurienes, kurp; ļauj dzīli un pamatīgi ielūkoties krievu cilvēku dzīvē kapitalisma apstākļos, ļauj izprast šo ļaunu nelaimes cēloņus un sekas.

„Pēdējais upuris“ inscenējumā ļoti uzskatāmi iepazīstamies ar Maskavas Akademiskā Dailes teātra mākslas pamatu un panākumu kaidinātāju — ansambļa principu. Šeit nespēlē atsevišķi aktieri, kaut arī viņi ir vislabākie skatuves mākslinieki pasaulē. Šeit spēlē teātris, kas visus spēkus atdod, lai skatītājam pateiktu kopīgu domu, kopīgu ideju. Tas, protams, ne traucē lieliskos aktierus arī katram atsevišķi atmirdzēt visā talanta krāšņumā.

Ar suverenu mākslu rīdziniekus iepazīstināja abas Jūlijas Tuginas lomas tēlotājas — Staļina prēmijas laureate, PSRS tautas māksliniece A. Tarasova un KPFSR tautas māksliniece K. Jelanska. Māksliniecēm katrai savi izteiksmes līdzekļi, katrai savs papējiens, kas izveidot sarežģītu, smalko tēlu. Bet abām kopīgs pats galvenais — spēle virzīta nevis uz ārpusi, bet uz iekšpusi, nevis uz ārējo spožumu, bet uz satura atklāsmi, pārdzīvojuma dziļumu un dinamiku. Turklāt ne Tarasova, ne Jelanska nevarās no laba, ista skatuviskuma, no izteiksmīga, sulīga žesta, no mākslinieciska pacēluma

priekšnesumā. Bet viss tas bez atlikuma veltīts tēla padziļināšanai, noskaidrošanai. Tāpēc Jūlijas tēls tik iedarbīgs, savijpo skatītāju, liek skatītāja sirdī izspēlēt nelaimīgās sievietes traģikai intensīvu un satricinoši. Jūlijas Tuginas dzīves dramai mēs nesekojam kā līdzjutīgi vērotāji, bet gan satraukti, apbēdināti, it kā mums pašiem būtu jāpārdzīvo drausmās pazemojums, cēlāko jūtu sabrukums, dvēseles bojā eja. Un kad, izrādē beidzoties, mēs atpaušamies un atceramies, ka Jūlija dzīvoja un cieta Ostrovska laikmetā, ka padomju sieviete uz visiem laikiem atbrīvota no Jūlijas likteņa, mūs pārņem neizsakāms gandarījums par to, ka esam satriekuši piļšos rījīgo zelta tēlu, ka pats cilvēks šodien valda mūsu zemē.

Ciets un nesatricināms, kā granitā izcirsts ir Staļina prēmijas laureate, KPFSR tautas māksliniece A. Čebana izveidotais bagātnieka Flora Fedulīča Pribitkova tēls. Varenu un pašpārliecinātu, nosvērtu un nesatricināmu mēs viņu ieraugām pirmajā cēlienā; tāds pats, ne par matu nemainījies viņš aiziet no skatuves, izrādē beidzoties. Vajadzīga liela daiļradītāja drosme, lai Flora Pribitkova tēlu traktētu tā, kā to izdarījis A. Čebans. Viņa Pribitkovs ir stingrs vīrs, kas zina, ko viņš grib un spēj, tas ir tirgonis, kuram saraustā bagātība atļauj valdīt pār apkārtni, atļauj izpildīt jebkuru iegribu. Bet šis bagātnieks allaž paliek saprātīgs un bezkašlīgs, nauda un vara neapreibina viņa prātu, viņš nekļūst zemisks sava pārkuma izmantotājs. Pat dažas simpātiskas līnijas A. Čebans ievieš šai tēlā. Pirmajā acumirkli tas šķiet zināmā mērā riskanti, jo kas gan simpātisks varētu būt cilvēkā, kura rokās sakoncentrēties tik daudz ciešanu cēlonis — kapitāls. Tomēr A. Čebans nekļūdas, pārāk labi viņš pazīst vēsturiskos apstākļus. Galu galā arī pats Pribitkovs, bagātākais starp bagātajiem, savas apkārtnes valdnieks, ir ka-

Turpinājums 4. lappusē

Rimskis-Korsakovs un latviešu nacionalās muzikas tapšana

JĒKABS VITOLINS

20. jūnijā pāiet 40 gadu kopš ievērojamā krievu operkomponista, simfonika un muzikas pedagoga Nikolaja Rimskā-Korsakova nāves. Daudzi pavēdnieki, visciešākās saites lielo muzikas meistarū saista arī ar latviešu muzikas kultūru. Pēc pirmajiem latviešu vispārējiem dziesmu svētkiem, kuru 75 gadu atceri piemin šīs vasaras dziesmu svētkos, sākās ārkārtīgi strauja mūsu muzikas kultūras attīstība. Pirmo reizi tajā bija uzstājusies topošā latviešu kordziedāšanas māksla, izaugusi galvenokārt no J. Cimzes un J. Bētiņa skolas. Svētku spožā izdošanās, sajūsmas, kādu tie radīja, modernā daudzpusīgai apdāvinātās latviešu jauniesos kaislīgu dzīņu pēc istas, pilnvērtīgas muzikālas izglītības. Kurp bija griezties? Vietējās vācu muzikas skolas Rīgā tādu nespēja dot. Un tā redzam, ka skati vērsās uz Pēterpili, Maskavu, kur šai laikā, tālu no Baltijas vācu administratīvo varu un cenzūras rokas, bija izveidojušies stipri latviešu garīgās kultūras centri, kur darbojās ievērojamākie latviešu nacionālās atmodas darbinieki Krišjānis Valdemārs, Juris Alunāns, Krišjānis Barons, Brīvzemnieks, Baumanis Kārlis u. c. Turp jau 1870-to gadu vidū, drīz pēc pirmajiem dziesmu svētkiem, dodas arī pirmie pionieri šajā latviešu jauno muziku ceļā uz Pēterpili un Maskavas konservatorijām — Ludvigs Bētiņš, Jurjānu Andrejs uz Pēterpili, Vigneru Ernests uz Maskavu. Visus viņus vada dziņa aši apgūt augstāko muzikālo izglītību no pašiem šīs pirmavotiem, — jaunās Pēterpils un Maskavas konservatorijas jau bija kļuvušas par spožākajiem muzikālās izglītības centriem Krievijā. Krievu muzika tai laikā bija kļuvusi vadošā, pasaules nozīmības kultūra, kurai piederēja jau Glinkas, Dargomizska, Antona Rubiņšaina, Balakireva, Borodina, Musorgska, Rimskā-Korsakova, Čaikovska u. c. varenā māksla. Augt vienā vidē ar šiem meistariem, ikdienas tuvībā ar viņu mākslu, kas bija pieejama lieliskajos abu galvaspilsētu koncertos un operuzdevumos, nozīmēja augt arī līdz šīs kultūras augstajam līmenim, apgūt tās bagātās tradīcijas, tās lielo profesionālo meistarību. Pats krievu jaunās muzikas skolas idejiskums, tās pamatprincipi — tautiskums, realisms, izaugusi no ģenialā krievu nacionālās muzikas skolas nodibinātāja Glinkas un viņa tradīciju turpinātāja «Spēcīgās kopas» mākslas, kļuva topošajai latviešu muzikai ārkārtīgi nozīmīgi un auglīgi. Tā pareizi orientēja jaunos latviešu muzikus taisni visvairīgākajā mūsu muzikas kultūras etapā — latviešu profesionālās muzikas kultūras tapšanas periodā.

Sis bagātās krievu muzikas tradīcijas lielā daļā latviešu jauniešu, vēlāko mūsu muzikas klasisko meistarū, bija laime sapņot no ģenialā komponista un skolotāja Nikolaja Rimskā-Korsakova vadītās rokas. Meistars, kas krievu muzikai izaudzinājis Gla-

sakova un lielās krievu muzikas skolas labākajām tradīcijām. No citiem N. Rimskā-Korsakova latviešu audzēkņiem Ludvigs Bētiņš, kas pie Rimskā-Korsakova kompozīcijas teorijas mācījās sakarā ar savām ērģeļu un klavierspēles studijām, kļuva par ievērojamu atskatotāju mākslinieku — pianistu un ērģelnieku, latviešu pianisma nodibinātāju, Maskavas konservatorijas profesoru. Nikolajs Alunāns, kas pie N. Rimskā-Korsakova mācījās 1890-to gadu sākumā, būdams vēlāk Rīgas Latviešu teātra un īpaši Rīgas Jaunā teātra (kopš 1903. gada) kapelmeistars, komponējis daudz skatuves muzikas Raiņa, Aspazijas u. c. lugām. Pie N. Rimskā-Korsakova 1890-91. gados mācījās arī Jēkabs Kārklis, kas nodevēs pedagoģiskam darbam.

Pašās gadsimta beigās, Drezenes konservatorijā vīlles, pie Rimskā-Korsakova uz Pēterpili aizstāvējis Emīls Melngailis, kas beidza Pēterpils konservatoriju kā eksterns 1900. gadā. Te viņš atrada skaidrāku, dziļāku atbilstību tām dzīņām, kas viņu noveda pie darba ar latviešu tautas dziesmu, kam viņš veltījis visu mūžu, tās krādams, spodrinādams lieliskās aparēs korim un ansambļiem.

Pie Rimskā-Korsakova kompozīcijas disciplīnas mācījās arī Emīls Dārziņš, studēdams ērģelspēli Pēterpils konservatorijā (1898.—1901.). Trūkuma un vājas veselības dēļ savas studijas priekšlaikā pārtraucis, Em. Dārziņš nepaspēja sapņot no sava skolotāja visu, ko tas būtu varējis viņam sniegt. Bet jau savos Pēterpils studiju gados Dārziņš rakstā daļas savas slavenākās dziesmas, kā «Mēness starus stigo» un «Minjonu» jautkām korim, «Lai vētra krāc», «Pie tēvu zemes dārgās» viru korim, «Jaunbāl» solo balsij ar klavierēm, savu pirmo simfonisko darbu «Liriskā fantāzija» (kopā ar vairākiem saviem citiem darbiem kādā krīzes brīdī vēlāk iznīcināta), tā izmēdams ceļu, pa kuru ies viņa vēlākā jaunrade.

Ne tikai kā daudz latviešu komponistu skolotājs vien N. Rimskis-Korsakovs tuvs mūsu muzikas kultūrai. Viņa māksla plaši un dziļi ieaugusi mūsu muzikas dzīvē. Uz latviešu operkultūras izrādītas un lielus panākumus guvušas daudzas viņa operas — «Māja nakts», «Pasaka par caru Saltanu», kas arī patlaban ir mūsu operateātra repertuārā, «Sadko», «Teiksmas par neredzamo pilsētu Kitežu un jaunavu Fevroniju», «Zelta gailītis»; koncertzēles daudz spēlēti un katru muzikas mīļotāja atmiņā glabājas «Scherezade», «Spaņu kapričo». Visi muziku studējošie pazīst Rimskā-Korsakova «Harmonijas mācības» grāmatu, Jāz. Vitola rediģētu un papildinātu latviešu tulkojumā.

Kopā ar Čaikovski N. Rimskis-Korsakovs ir tas krievu muzikā, kas darbs un māksla visdziļāk ietekmējuši latviešu muzikas kultūras attīstību.

Milzīga nozīme kā dziļu sakaru izveidotājam starp latviešu un krievu muziku bija Jāzeps Vitols (1863.—1948.). Jāzeps Vitols bija viens no izcilākajiem N. Rimskā-Korsakova audzēkņiem, beidza tā kompozīcijas klasi Pēterpils konservatorijā kā laureats ar lielo zelta medaļu 1886. gadā. Viņa studiju vainagojuma darbi bija klavieru sonāta B-mollā un E-mollā simfonijas pirmā daļa, ko diriģēja pats Rimskis-Korsakovs un kas divus gadus vēlāk pabeigta skanēja Rīgā trešajos dziesmu svētkos 1888. gadā. Pēterpils konservatorijā J. Vitolu tūdaļ pēc studiju beigšanas saistīja savā pedagoģiskajā darbā, kur Vitolam bija lemts sasniegt augstākos akadēmiskos gradus un izcilu autoritāti. Vitols kļuva arī par vienu no sava lielā skolotāja darba turpinātājiem turpat Pēterpils konservatorijā pēc N. Rimskā-Korsakova nāves 1908. gadā. Viņš vadīja muzikas formu, vēlāk arī brīvās kompozīcijas klases, kopdams un turpinādams N. Rimskā-Korsakova skolas tradīcijas. No daudzajiem Vitola audzēkņiem, kas šai periodā pie viņa rakstījušas savas sonātas, var minēt dažus vispazīstamākos padomju komponistu vārdus, kā Nikolaju Mjaskovski, Sergeju Prokofjevu, muzikas zinātnieku Viktoru Beļajevu u. c. Šai laikā aug un veidojas daudz Vitola skolnieki, kas šodien aktīvi darbojas latviešu padomju muzikas druvā. Tā caur Jāz. Vitola pedagoģisko darbu latviešu muzikai radās ciešs un organisks sakars ar N. Rimskā-Kor-

PIE UZBEKIJAS MILJONARIEM

MIRDZA ĶEMPE

Svelmainā maija dienā latviešu rakstnieku delegācija izbrauca mašīnās no Taskentas uz Jangijulas rajonu, lai apciemotu tur Kaganoviča vārdā nosaukto kolchozu. Aiz mums mašīnās turpu traucās arī azerbaidžāņu, gruziņu un armeniešu rakstnieki. Saule versmoja pār klajumiem, pār tālo kalnu grēdām, un pār nokaltēto ceļu pacēlās karsti, balti putekļu mākoņi. Bet līdztekus ceļam kokvilnas laukos un dārzos bez rimas čalodams rēdēja ūdens tūkstoš arikos, aprasinādams katru vagu, katru stādu. Bez šī ūdens, kas, cilvēka roku vadīts, plūst no kalnu sniegiem un upēm, Uzbekistana būtu tukšnesis. Bet cilvēku darbs to padarījis par vienu no krāšņākajām un bagātākajām padomju republikām. Sāls tukšnesis bija vēl 1941. gadā Jangijulas rajonā tā vieta, kur atrodam mūsu ceļojuma mērķis. Tur māla būdās mitinājušies tikai nēdudz cilvēki. Bet Hamrakula Tursunkulova vadībā uzbeķu zemnieki izveidojuši kanālus un septiņu gadu laikā radījuši krāšņās druvas un dārzus — vienu no bagātākajiem kolchoziem visā Padomju Savienībā.

Jau iztālēm redzami kokvilnas lauki, augļu koku mežs un kolchoza gaisās celtnes. Kad mūsu auto apstājās, mums iznāk priemī varena auguma ūsains un smaidīgs uzbeķs ar tjubeteiku galvā. Tas ir Hamrakuls Tursunkulovs — kolchoza priekšsēdētājs. Socialistiskā Darba Varonis, apbalvots ar četriem Ļeņina ordeņiem un Darba Sarkanā Karoga ordeni.

Teemjam viņa mājas pagalmā, kas atgādina seno romiešu vasaļnieku. Pagalma vidū četrstūrainā baseins. Kupli viņogulāji uz garām kārtīm vijas kā jumts pāri visam pagalam. Rudeņos te pār cilvēku galvām spulgo smagi viņogu ķekari. Bet tagad ap pagalmu košsarkanām ogām kvēlo čerešņas, mājas priekšā brāzmaini zied rozes — baltas, dzeltenas, rozānas. Mēs vienbalsīgi iesaucāmies: «Cik skaisti! Zem valējas garas nojumes stāv pakļājiem apsegta gulāmvietas un garš galds. Bet gluži moderna elektrības spuldze karājas starp viņogulājiem, uz galdā ir telefons un iekšējās tēlpas — vannas istaba.

Pagalma iznāk arī Tursunkulova sieva un meitas uzbeķu tradicionālajos zīda tērpos, neskaitāmajam garām melnām biezēm. Viņas ar sukām notīra ceļa putekļus no mūsu drēbēm un lej mums uz rokām ūdeni no spožām, senlaicīgām vara kannām. Nomazgājušies un pietiekami apbrīnojuši skaisto pagalmu, kopā ar Tursunkulovu un partijas rajona sekretāru Toktobajevu ejam apskatīt kolchoza dārzus un laukus. Ejoj viņi mums stāsta par to gandrīz neticamo darbu, ko kādreizējā tukšnesī veikuši uzbeķu kolchoznieki. Ne velti septiņiem šā kolchoza zemkopjiem piešķirts goda pilnais Socialistiskā Darba Varonis nosaukums. Redzam baltās austrumnieciskās kolchoznieku mājas. Katrā ir elektrība un radio. Nekas te vairs neatgādina agrāko nabadzīgo kišlaku. Kolchoza ienākumi pagājušajā gadā bijuši 9.165.000 rubļu. Kolchozā ir 424 darba spējīgi kolchoznieki. Viena ģimene pagājušajā gadā caurmērā izpelnījusi 5 tonnas labības, 80 kg kokvilnas eļļas, 100 kg tējas un 60.000 rubļu naudā. Uz simts darba dienām izsniegts viens centners kokvilnas, uz visu kolchozu sadalīti 62.000 metru manufaktūras un 7 tonnas ziepju. Kolchozam ir 400 zirgu, 400 govu, daudz aitu, kameļu un cūku. Kolchoza zemes platība 1200 hektāru, no kuriem 526 apsēti ar kokvilnu. Kaganoviča kolchozam pagājušajā gadā bijusi visaugstākā kokvilnas raža visā Padomju Savienībā. Kokvilnas lauki jāapūdeno apmēram 8 reizes sezonā. Ūdeni kanālos «velk» ar motoru, jo vieta paaugsta.

Kad ejam gar laukiem, debesis apmācas un tālumā iedūcas pērķons. Tursunkulovs saka, ka dzirdot šos dūcienus, katrs kolchoznieks sirds sažņaudzas, jo kokvilna necīs lietu — tai der tikai kanālu ūdens. Pēc lietus zemes virskārta saulē sacietē, un dīgstošā sēkla tai nevar izlauzties cauri. Tad zemkopjiem jāirdina zeme, lai kokvilna varētu dīgt. Toktobajevs stāsta, ka Jangijulas rajons pirms pieciem gadiem bijis mazaizīgs, bet tagad kokvilnas un cukurbietes ražīgumā ienem pirmo vietu Uzbekistānā. Zeme šai rajonā neauglīga, bet to pārveidojis kolchoznieku apzinīgais darbs, stingrā agrotehnikas noteikumu izpilde. Viņš atzīmē kolchoznieku lielo politisko apzinīgumu. Vairums apbalvoto ir komjaunieši un komunisti. Sogad, 13. maijā, no 2.230 hektariem kokvilnas salna iznīcinājusi 40 proc. Bet 21. maijā no 2000 hektariem vairs tikai 15 proc. bija salnas bojāti. Piecās dienās kolchoznieki bija pabeiguši jauno kokvilnas sēklu izsēšanu nosaušos stādu vietās.

Ieejam milzīgajā kolchoza augļu dārzā: tur aug ābeles, bumbieres, fizikli, urjuks, aiva, granātas un čerešņas. Blakus redzam viņogu, meloņu un arbūzu dārzus. Kolchozā šogad iedēstīti 101.000 jaunu augļu koku. Viesmīlīgie dārzkopji smaidīdami aicina mūs pie ogu pilnajām čerešņām un pelēc zarus,

lai varam tās vieglāk nopūkt. Plūcam košās ogas un atceramies, ka mūsu dzimtenē vēl tikai zied ceriņi. Redzam arī visai Uzbekistānas peizažai raksturīgos apcirptos milkleņu kokus, kuru lapas eļd tārps — zīda vijējs. Sogad šiem tārpiem bijuši sevišķi liela ēstgriba — koki visi jau bez lapām, stāv izslējuši zarus kā kailas muskuļainas rokas. Kolchoznieki priecājas — tārpi esot lieli un spēcīgi, došot daudz zīda. Kad tārps 40 dienas mīlojies, tas iekūņojas un desmit dienās veido kuniņu, tīdams ap sevi 250—1000 m garu zīda diegu. Mēs paņēmām līdzi pieņemai katrs vienu zīda vijēja kuniņu. Sis rindas rakstot, manā priekšā uz Latvijas rožu lapām sēž sudrabs zīda tauriņš, kas man par lielu pārsteigumu atceļā iznāca no kuniņas, atlidoja ar mani līdz Rīgai un jau nodzvojis desmit dienas.

Apskatījuši dārzu, atgriezāties teiksmainajā pagalmā. Tur zem nojumes klāts bagātīgs galds. Viesmīlīgais saimnieks aicina mūs mielastā. Pie galdā apsēžā uzbeķi, gruziņi, armeni, latvieši un iļtuviēši. Uzbeķu mielasts sākas ar augļiem un saldo ēdienu.

Kad esam baudījuši čerešņas, zemeņes, riekstus, kišmišus, dažādus plācēņus un cepumus, konfektes un olas, galdā patādās iepatnējās uzbeķu rīsa un

No labās: dzejniece Mirdza Ķempe, Socialistiskā Darba Varonis Hamrakuls Tursunkulovs un ķimike Kira Poļakova P. Viļņa foto

jērgaļas desas un sevišķs gardums — desas no jauna kumeļa gaļas. Pēc tam nāk šašliks, aknas, sautēta jērgaļa, vistas cepetis, pildītas klimpas, taukains buljons «šurpa» un beidzot tradicionālais plov — riss ar jērgaļu.

Pirmo tostu, pēc jauka ieraduma, visi, kājās piecēlušies, uzsaucam cilvēkam, kura vārds atskan visur, kur vien mūsu Dzimtenē laudis strādā un priecājas — biedram Staļinam. Visā mieļastā laikā dažādu tautu rakstnieki dedzīgās runās stāsta par savu zemi, cildina redzētos uzbeķu tautas sasniegumus. Savas dzejas lasa azerbaidžānietis Suleimans Rustams, armenis Nairi Zarjans, gruziņš Iraklijs Abasidze, lietuvietis Jonass Šimkuss un latvietis Pāvils Viļņis. Uzbeķu rakstnieks nolasa uzbeķu valodā tulkotu Imermaņa dzejoļi par Navoju. Man blakus sēž apgabalā partijas komitejas sekretārs Sirodzs Nuridimovs — jauns cilvēks skaistu austrumnieku seju. Arī viņš norunā tostu dzejā, kas tulkojumā skan: «Man zēl, ka nav man simts dzīvību, jo atdot tev vienu dzīvību ir par maz, dzimtene.»

Tad atveras durvis, un ienāk Tursunkulova sieva, meitas un vairāki kolchoznieki, nesdami krāsainus uzbeķu halatus, lakatus un cepurītes. Tursunkulovs svinīgi ietērpj uzbeķu halatos visus delegāciju vadītājus, apvien tiem ap vidukli krāsainu lakatu, apskauj, pacel gaisā un noskūpstā uz abiem vaigiem. Pāršiem uzliek galvā tjubeteikas un iedod rokās lakatus. Tursunkulova meita Halima uzliek galvā brūniskāstas cepurītes man un Andželai Zarjanai. Tagad sēžam visā uzbeķu nacionālajos tērpos. Pateikdamās par dāvanu, pieminu lielā uzbeķu dzejnieka Gafura Guljama vārdus: «Kad brālības ceļš ved no sirds uz sirdi, tad atāļams ir tikai teika.» Lidojot pāri tukšnesiem, kalniem un jūram, sajūtām, ka padomju brālības ceļš izgaisinājis šo atāļuma teiku, ka Latvijas sirds tuvojusies Uzbekistānas sirdij — senai, jaunai un mūžīgai.

Ir jau nakts, kad aizkustināti atvadāmies no Hamrakula Tursunkulova, viņa ģimenes un viņa kolchozniekiem, no šiem padomju miljoniāriem, kuru bagātību radījis brīvais darbs. Aizejam bagātības aplaimoti, ko cilvēki krāj ne tikai sev, bet visai tautai. Halima mani aiz rokas aizvada līdz mašīnai, kurā iesēstas arī Nairi Zarjans ar sievu. Lielais armeniešu dzejnieks sajūsmīnāts par Uzbekistānas zemes bagātībām. Mēs runājam par to, ka visā Uzbekistānā un sevišķi Ferganas ielejā, ko sauc par Uzbekistānas paradīzi, ir tūkstošiem ziedošu kolchozu. Tā Frunzes kolchozs Margelanā, kas slavena ar pasakainu dārzu, uzceļš sev nesen jaunu skolu un tautas namu, greznotu mākslinieku freskām. Zarjans saka, ka arī Padomju Armenijas sauso, akmeņaino zemi arvien vairāk apūdeno Sevana un Zangas ūdeņi. Atzīstam, ka bezzāla daudz dod rakstniekiem šādas kopējas sanāksmes un iespēja ieskatīties citu padomju tautu dzīvē. Mašīnai traucoties uz Taskentu, dziedam pārmaņus viens otram armenu un latviešu tautas dziesmas. Nakts debesis pār mums arvien spožāk mirdz mūsu Dzimtenes zvīgnēs.

VIENOTĀ SAIME

V. GRIGORS

Nesen Rīgā notika PSRS Medicīnas Zinātņu Akadēmijas klīniskās medicīnas nodaļas pirmā izbraukuma sesija. Sesijas laikā vispusīgi apsprieda visai svarīgu jautājumu par varenā dziedinošā līdzekļa — sulfamidu preparātu — pielietošanu. Sulfamidu preparāti, kas pazīstami ar streptocīdu, sulfidīna, sulfazola, disulfana u. c. nosaukumiem, parādījis medicīnas praksē apmēram pirms desmit gadiem, un šai laikā tie guvuši lielu ievēroību. Šie jautājumi rada milzīgu speciāli zinātnisku interesi. Taču šim notikumam ir arī liela vispārpolitiska nozīme mūsu republikas dzīvē. Sesijā piedalījās padomju medicīnas zinātnes ievērojamākās autoritātes, — terapeiti, chirurgi, pediatri, infekcionisti, ķimikāli un biokimikāli, kas bija ieradusies no Maskavas, Ļeningradas, Kijevas, Minskas, Ašchabadas, Tomskas, Viļņas, Tallinas un kopā ar latviešu zinātniekiem apsprieda problēmas, kurām vislielākā zinātniskā nozīme.

pat kā nav. Ne mazāk lieliski rezultāti sasniegti bērnu pneimonijas (plaušu sarkonis) un dažu meningītu veidu ārstēšanā. Pēc Speranska vārdiem, kurus viņš pastiprināja ar pārliecinošu un bagātīgu statistisko materiālu, sulfamidi radīja veselu apvērsumu kuņģa un zarnu infekcijas slimību ārstēšanā. Tagad jau katrā mājā, ikviena māte pati ārstē bērnu ar sulfazolu vai disulfanu, dodot to bērnam palaikam arī bez vajadzības. Tas pats jāsapka par angīnas un gripas ārstēšanu.

Šos datus papildināja terapeiti, ārstējot pieaugušos gan pieminēto, gan arī citu slimību gadījumos. Chirurgi ziņoja, cik lielā mērā viņiem palīdzējis grūtajos kara gados streptocīds un tam radniecīgie medikamenti. Tūkstošiem ievainoto sulfamidi atviegloja ciešanas, novērsa komplikācijas un daudzus nāves gadījumus. To apstiprināja arī tik liela autoritāte kā chirurģs Judins, minot virkni priekšnosacījumu, kas jāievēro, lai gūtu lielāku efektu, pielietojot sulfamīdus chirurgijā.

Sesijā nolasīti daudzi referāti, kuros izcille zinātnieki Moškovski, Karasiks un citi teorētiski pamatoja sulfamidu praktisko pielietošanu. Padomju klīnicisti dziļi un objektīvi pētī visus negatīvās parādības, kas saistītas ar sulfamidu preparātu pielietošanu. To atspoguļo arī daudzi sesijas ziņojumi. Sesijā stingri nošķīra tipiskas parādības no individuāla rakstura anomālijām. Nenoliedzami, ka, salīdzinot ar pozitīvajiem rezultātiem, negatīvās parādības ir nenozīmīgas īpatnās svārs, bet padomju ārsti uzskata par savu pienākumu likvidēt šādus defektus pavisam un tāpēc veltī šiem jautājumiem lielu vērību. Šeit svarīga sulfamida preparātu iedarbības mehānisma izpētīšana, došanās jautājumi utt. Šis temats arī bija lielāko strīdu objekts.

Sesijā daudz runāja arī par to, ka sulfamidu pārvēršana par parasto ikdienas līdzekli, ko lieto «mājas kārtībā», bez sazināšanās ar ārstu nav pieļaujama. Konstatēts, ka tāda ārstēšana «mājas kārtībā», nemākulīgi lietojot streptocīdu, sulfidīnu utt. nelieās, bieži vien nepietiekamās devās noved

vienīgi pie tā, ka iepatnējās dabiskās izlases ceļā saglabājas tādi mikrobi, kas iegūst imunitāti pret sulfamīdu preparātiem. Sesijā minēja piemērus, ka bērni, kurus pārlieku gādīgas mātes baro ar streptocīdu visniecīgāko iesmeslu dēļ, vēlāk, patiesi nopietnas slimības gadījumā, ar sulfamīdiem vairs nebija izārstējami.

Visai svarīga vieta diskusijās bija problemā par antibiotiku (penicilīna, streptomīcīna utt.) «konkurenci» ar sulfamīdu preparātiem. Ārzmēs, kur šais jautājums milzīga loma «model», ko mākslīgi kultivē ieinteresēto firmu kļedzošā reklāma, stipri izplatītas domas par sulfamīdu pilnīgu «atmiršanu», jo tos, lūk, nomaina kārtējā panaceja — penicilīns un citi antibiotiķi. Pavisam citādi risina jautājumu padomju zinātnieki. Tiesa gan, ka arī pie mums rodas karstgalvji, kas penicilīna slavināšanās labad gatavi nolādēt sulfamīdu ārstniecības līdzekļus, bet tas atgādās reti. Pienācīgi stipru prettriecību šiem galējājiem uzskatīdam deva akadēmiskis Judins, konstatējot, ka sulfamīdi, kam bija tik liela loma īpaši kara apstākļos, savu nozīmi nav zaudējuši arī šodien.

Neapstrīdami, ka, ārstējot daudzās slimības, penicilīns un citi antibiotiķi iedarbojas iespējīgāk, bet daudzos gadījumos palīdz tur, kur bešpēcīgi sulfamīdi. Raksturīgi, ka arī šeit padomju medicīna gājusi savu īpato ceļu, — mūsu zemē arvien plašāku pielietošanu rod kombinētās ārstēšanas metodes, vienlaikus pielietojot kā antibiotiķus, tā arī sulfamīdus. Šim jautājumam savu speciālo referātu veltīja profesore Jermolova.

Apmēram trešdaļa no visiem, kas uzstājās sesijā, bija Padomju Latvijas zinātnieki. Latviešu klīnicistu vidū izcēlās Medicīnas Zinātņu Akadēmijas korespondējošā loceklis prof. P. Straņņa ziņojums, kurā viņš aplūkoja savu un N. Straņņas darbu, interesantas metodes sulfamīdu preparātu ievadīšanai slimnieka organismā.

Nav šaubu, ka latviešu zinātnieku ciešanās un dzīvās saites ar Maskavas, Ļeningradas un citu pilsētu zinātniekiem izraisījis jaunu zinātniski radošās domas kāpinājumu mūsu republikā.

PADOMJU DZIMTENĒ

SAIMNIEKI

«Privātā iniciatīva» — šie vārdi bieži vien sastopami rakstos, kuru autori cenšas pierādīt kapitalistiskās sistēmas priekšrocības. Bez privātas iniciatīvas neesot iespējams tehniskais progress, uzlabošana, vienīgi privātā iniciatīva nodrošinot racionalu saimniekošanu rūpniecības uzņēmumos.

Ziņas, kas katru dienu parādās padomju avižu slējās, apgāž šos apgalvojumus, jo liecina, ka socialistiskajā iekārtā, kur katrs darba cilvēks jūtas par saimnieku, cīņa par ražošanas uzlabošanu, par kvalitāti, par ekonomiju dod daudz labākus rezultātus nekā kapitalistiskajā pasaulē, kur visos šajos jautājumos ieinteresēts tikai pats uzņēmuma saimnieks.

Lūk, viens no mūsu zemes saimniekiem — Karagandas mašīnists Mileiko. Septiņu gadu laikā viņš ietaupījis gandrīz 1 miljonus rubļu. Viņa lokomotive bez kapitālaizdevumiem nobrauca 580 tūkstoš kilometru — attālumu, kuru veicot, pēc visām normām, tā trīs reizes būtu jāremontē. Ar to tika ietaupīti 543 tūkstoš rubļi. Bez tam vēl 223 tūkstoš rubļu Mileiko ietaupīja, paša spēkiem novērstot sūkņu defektus. Vadošā smagus sastāvus, mašīnists pārveida vīrs plāna 5.000 tonnu kravas, kas deva vēl 135.000 rubļu ietaupījuma.

Sādu faktu ir daudz. 6,4 miljonus rubļu 5 mēnešos ietaupīja Kirova vārdā nosauktā rūpnīca Donbasā, realizējot 400 racionalizācijas priekšlikumus, ko iesniedza strādnieki. Par 49 miljoniem produkcijas pašizmaksu pēdējos četrus mēnešos samazināja Ivanovas tekstilnieki. Nesen publicētajā vēstulē biedram Staļinam viņi solās šo skaitli palielināt līdz 80 miljoniem. 52 miljonus četrus mēnešos ietaupīja dienvidu metalurģijas rūpnīcas. Sevišķi lielus panākumus šai virzienā ar atzīmētās deviņas Maskavas rūpnīcas, ar kuru iniciatīvu gada sākumā sākās kustība par atteikšanos no valsts piemaksām. Kaganoviča vārdā nosauktā lodziņģu rūpnīca š. g. pirmajā ceturksnī deva pāri par 8 miljoniem peļņas, pretstatā 4 miljoniem zaudējuma, ko šī pati rūpnīca deva iepriekšējā ceturksnī. Motocikletu rūpnīca deva 4,7 miljonus rubļu peļņas, Kaļiņina vārdā nosauktā mehāniskā rūpnīca — 508 tūkstoš rubļu.

Cīņa par taupību ar katru dienu aptver plašākas un plašākas masas. Tānī iesaistījušies arī zinātnieki, kas ar saviem padomiem palīdz socialistiskajiem uzņēmumiem racionalāk organizēt ražošanu. Maskavas rūpnīcā «Kaļibr» ilgāku laiku strādāja 40 zinātnieki darbinieki, palīdzot gūt par 86 proc. vairāk peļņas, nekā bija paredzēts pēc plāna. Šais dienās «Pravda» publicēja 7 zinātnisku darbinieku vēstuli, kurā viņi norāda, ka ietaupīt daudz metāla, metalisko konstrukciju vietā plašāk lietot dzelzsbetona konstrukcijas. Šie paši zinātnieki dod vienkāršu padomu, kas ļauj paša dzelzsbetona samazināt metāla svaru par 30 proc.

FRANČU BURŽUĀZIJAS KĀRTEJĀ NODEVĪBA

Cetras dienas ilga debāte par Londonas konferences lēmumiem Francijas Nacionālajā sapulcē. Cetras dienas komunistiskie deputāti dedzīgi aicināja Nacionālo sapulci apzināties tās atbildību tautas priekšā un novērst Francijai draudošās briesmas. «Komunisti, — spiesti atzīt pat BBC korespondents Parīzē Greins, — apelēja pie franču tautas cēlākajām jūtām. Kad runāja vācu okupantu upuris — kāds bezrokains komunistu deputāts, — zālē valdīja absolūts klusums. — Pieņemt Londonas lēmumus, — teica viņš, — nozīmē dot Sumachera, Pindera, Brininga nacistiskajai valdībai 240 milj. tonnu ogļu un 20 milj. tonnu tērauda, 50 proc. Eiropas alumīnija, 40 proc. cementa, 33 proc. sērskābes, nozīmē iedarbināt simtiem slepenu vācu pazemes rūpniecību un to visu darīt brīdī, kad Francija vēl nav nostājusies uz kājām un nespēs protestēt Ruras kontroles organā, jo tai būs tur tikpat daudz balsu, cik Vācijai. Vai Vācija jāatjauno pirmā? — pabeidza savu runu komunisti Florimonts Bonē un, aplausiem skanot, atbildēja: Nē!»

Šis jautājums un šī atbilde šajās dienās liesmoja Francijā simt tūkstoš plakatos, to atkārtoja miljoni masu mitiņos un sapulcēs, prasot noraidīt Londonas diktātu. Un vēlreiz franču tauta dabūja pārliecināties, kas aizstāv Francijas intereses, un kas tās nodod par lēcu viru: buržuaziskās partijās — MRP, socialisti un radikāļi balsoja par Bido un nodrošināja 8 (!) balsu vairākumu šim politikim, kurš — kā izteicās Greins, — «savā runā nevarēja apēlēt pie franču tautas nacionālām jūtām» un kuram atlika tikai izplatīt netirus pretpadomju melus, uzveļot vainu par Londonas konferences lēmumiem... Padomju Savienībai (!).

Pret valdību kopā ar komunistiem balsoja arī labējie. Šim aktam, protams, nav nekā kopīga ar franču tautas interešu aizstāvēšanu. PRL (degoļiešu) nostāja daļēji izskaidrojama ar franču magnātu bailēm no amerikāņu monopoli-

Z. SKLEJĀNS

faktus no «privātās iniciatīvas» pasaulē.

Katram automobiļa motoram ir pierīkots filtrs, kas attīra lietotas eļļas un panāk iespēju ar vienu un to pašu eļļu daudzumu iztikt ilgāku laiku. Kara gados kopā ar amerikāņu «stud-bekieriem» mūsu zemē ievada arī filtrus «Fram». Bet izrādījās, ka tanis apzināti pielaiestas vairākas nepilnības, kuru rezultātā eļļa jāpamaina biežāk. Pret motoru un eļļas ražotāju kļūso norunu modernā tehnika izrādījās bezspējīga. Un tikai mūsu zemē, kur «privātās iniciatīvas» vietā spēkā socialistiskā attieksme pret darbu un ražošanu, «Fram» filtri atzīti par nederīgiem un to vietās stājušās padomju inženieru ekonomiskākās konstrukcijas.

Ziņas par elektriskām spuldzēm, kas pārtērē enerģiju, par motoriem, kas pārtērē eļļas, par 8 miljoniem tonnu kviēšu, kas vienā gadā Amerikā izbaroti lopiem, salīdzinot tās ar mūsu avižu ziņām, liecina, ka sabiedriskā iekārtā, kur par saimnieku ir visa tauta, tālu pārspēj to iekārtu, kur par saimniekiem uzskatījušies tikai vieninieki.

ZINĀTNE UN PRAKSE

Blakus ziņām par labības novākšanu Vidusāzijā un Kaukāzā avīzēs parādījusies informācija par to, ka PSRS kolchozu un zemnieku saimniecības izpildīja graudaugu sējas plānu par 100,3 proc. Šo ziņu vienlaicīga publicēšana ir izskaidrojama ar mūsu Dzimtenes plašumu, jo pēdējās vēstis par sējas pabeigšanu ziemeļos pienāk uz Maskavu kopā ar telegramām no dienvidiem par maizes nodošanu valstij.

Kopā ar šīm ziņām avižu slējās arī vien biežāk sastopamas informācijas, kas liecina, cik ātri katrs zinātnes sasniegums mūsu zemē kļūst par visas tautas mantojumu.

Vēl pirms daudziem kartupeļi dienvidos iznīka, un likās, ka tie nekas nespēj palīdzēt. Un kaut no tā brīža, kad akademiķis Lisenko, pamatojoties uz saviem panēmieniem, ieteica šais apgabalos stādīt kartupeļus daudz vēlāk, pagāja samērā īss laiks, šodien to pielieto visos Ukrainas kolchozos. Un avīzēs kā par pavisam parastu lietu raksta, ka «tuvojās kartupeļu vasaras stādīšanas brīdis».

Sēja rugājos... Cik daudz pārmetumu nācās dzirdēt akademiķim Lisenko, kad viņš kara laikā ieteica šo metodi kā labāko zemiņai audzēšanas pamēnienu Sibīrijas bargajos klimatiskajos apstākļos. Bet tagad Altajā, Kulīndinas rajonā, vien jau pāri par 1000 ha rūdzu iesēti rugājos, un viss liecina, ka šeit iegūs augstas ražas.

200 pudu labāko kviēšu no katra ha Piemaskavas neauglīgajās augsnēs. Ziemas kviēši, kas spēj sekmīgi pārziemeļot Sibīrijas stepēs. Vinogu plantācijas Maskavas, Vladimīras un Tulas apgabalos. Pirmā aprikožu ziedēšana brīvā gaisā Maskavas apkārtnē. Arbuti un meļones Maskavas apgabalā.

Straujš dāru platības pieaugums Altajā. Krāsaina kokvilna Vidusāzijas laukos...

Ja pirms 20—25 gadiem avīzēs parādītos šādi virsraksti, to novērtētu kā neveselīgu sensāciju. Mūsu laikā tā ir ikdienas agronomiska kronika, — tā raksta laikraksts «Socialističeskoje Zemledelije».

Bet mūsu zemē novērojama arī cita parādība — arī praktiķu sasniegumi padara bagātāku zinātni, un arvien biežāk zinātnieki parādās augsto ražu meistarū laukos, meklējot tur piemērotus augus saviem pētījumiem. Saskaņā ar Mičurina mācību katru rekordražas iegūšanas gadījumu var izmantot labības šķirņu uzlabošanai. Un šeit zinātniekiem nāk palīgā kolchoznieki. Altaja kolchozniekiem Ksenija Gua, novācot pirms dažiem gadiem ražu, atrada trīs vārpus, kas pēc savām īpašībām izlikās sevišķi vērtīgas. Tagad šīs šķirnes sēklas pietiek jau diviem hektāriem. Un kas šodien apņemsies aplēst, cik pudu papildu labības dos mūsu zemei šīs trīs vārpus nākotnē?

FAKTI RUNĀ SKAIDRU VALODU

Gruzijā, 12 kilometrus no Kutaisi, atrodas kūrvieta Čehaltubo. Vietas nosaukums, kas gruziņu valodā nozīmē «karsts ūdens», ir cēlies no daudzajiem avotiem, kuru ūdenim ir 32—35 gradu temperatūra. Šiem avotiem piemīt arī dziedinošas īpašības.

«Izvēstija» ziņo, ka pašlaik šeit ārstējas darba laudis no visām Savienības malām. Šeit ir jau 10 sanatorijas. Pašlaik ceļ vēl 13 sanatorijas, un 1950. gadā sanatorijās vietu skaits pieaugs par 2.250.

Grūti uzskaitīt un sakopot visas ziņas, kas liecina, cik plašas atpūtas iespējas ir katram darba cilvēkam mūsu zemē. Lūk, ziņas, kas tikai pēdējās dienās parādījušās centrālā avižu slējās. «Bērnu atpūtas māja», — raksta «Trud» no Staļingradas. Blakus ziņa par atpūtas māju Kaloļevā. «54 sanatorijas un 37 atpūtas nami Latvijā» — ziņo «Pravda». Tālāk: raksts par pionieru nometnes atklāšanu Kazanā, par Kuibisevas strādnieku braucieniem uz kūrvietaim.

Tāda ir mūsu dzīves ikdiena, pie kuras visi pieraduši un neredz tānī nekā sevišķa. Neredzēja tānī nekā sevišķa arī maskaviete Nina Makušina, kas apprecējās ar Anglijas pavalstnieku un izbrauca 1945. gadā uz Londonu. Tagad «Pravdas» slējās viņa pastāstīja par savu dzīvi ārzemēs.

«Par 10 dienām slimnīcā man bija jāmaksā 14 mārciņu sterlīnu. Makušinas vīrs toreiz pelnīja tikai 6 mārciņas nedēļā.»

«Divi ar pus gados es nevarēju nevienu reizi aiziet uz teātri». «Apglabāt mirušo izmaksā 50 mārciņas». «Par dzīvokli mēs maksājam 30 šilīnu nedēļā». Pārtikai palika 15 šilīnu, bet pat dzīvei pusbadā vajadzēja minimāli 40—50 šilīnu nedēļā.

Salīdzinājums starp faktiem, kurus Makušina min savā vēstulē, un visiem zināmajiem faktiem par dzīvi mūsu zemē runā pietiekami skaidru valodu.

PADOMJU PATRIOTISMA SPĒKS

Skatoties filmu par Aleksandra Matrosova nemirstīgo varoņdarbu, atmiņā nāk vārdi, ko savā dienas grāmatā atzīmējis slavenā Sevastopoles aizstāvētāja divdesmit gadus vecā ložmetējniece Nina Onilova, kas krita varoņa nāvē pie varoņpilsētas sienām: «Nav jādomā par nāvi, tad ļoti viegli cinieties. Jāatceras, par ko tu ziedo savu dzīvību. Ja vienīgi varoņdarba skaistuma un slavas dēļ — tas ļoti slikti. Tikai tas varoņdarbs ir skaists, ko veic tautas un Dzimtenes vārdā.»

Aleksandrs Matrosovs, 254. gvardes strēlnieku pulka kareivis, komjaunatnes organizācijas audzēknis, nedomāja par nāvi, kad ar savu ķermeni aizklāja ienaidnieka uguns punktu šaujamo lūku, lai sekmētu savas nodalās uzbrukumus.

Matrosovs domāja par dzīvi un uzvaru pār ienaidnieku, jo zināja, ka viņa nāve glābs daudzus viņa biedru dzīvības, ļaus viņa kaujas biedriem sekmīgi turpināt uzbrukumus.

Viņš mira tāpat, kā mira Zoja Kosmodemjanska, Nikolajs Gastello, panfilovieši un tūkstoši citu Tēvijās kara varoņu, jūtot kvēlu mīlestību pret savu socialistisko tēviņu un padomju tautu.

Filmas «Kareivis Aleksandrs Matrosovs» autori — režisors Lukovs un scenarists Mdivani pareizi izpratuši savu uzdevumu, — parādīt, ka varonība kļuvis par katru ciniņtāju, katru komandiera, katru Padomju Savienības pilsona neatņemamu sastāvdaļu.

Aleksandrs Matrosovs bija vienkāršs padomju jauneklis, bijušais amatniecības skolas audzēknis, kādu mūsu zemē ir miljoni.

Agrā bērnībā kļuvis bārenis, Matrosovs ik dienas izjuta padomju valdības tevišķīgās rūpes. Visu laiku viņš dzīvoja kolektīvā, draudzīgā biedru pulkā. Komjaunatnes organizācija viņa ieaudzināja kolektīvisma jūtas, apziņu, ka personīgā laime nav atdalāma no sabiedrības laimes.

Sākumā amatniecības skolā un pēc tam frontē Aleksandrs Matrosovs redz spilgtus pašizlīdzīgus Dzimtenes mi-

lestības piemērus, ik dienas saskaras ar šiem cilvēkiem, cenšas sekot viņu piemēram, atdarina viņus.

Ar jaunbairi piemītošu kaislību savā pulkā viņš seko komunistu piemēram, kurj arvien kā pirmie iet kaujā.

Daudz likoču ceļu un šauru taku nostāigāja Aleksandrs Matrosovs, triecot arā no dzimtas zemes vācu iebrucējus, redzējis daudzus nelaimus, liesmojošas zemnieku mājas, padomju cilvēku asaras, nodegušās pilsētas un sādās, un viņa jauno sirdi pārņēma milzīgs ienaidis pret vācu fašistiskajiem iebrucējiem.

No jauna, maz pieredzējušā kareivja Matrosovs izauga par norūdītu, spēcīgu karavīru.

Filmā parādīta arī vide, kas izaudzinājusi Aleksandru Matrosovu. Tie ir vīrsnieki Kolosovs un Ščerbina, ierindas kareivji Abdurachmanovs, Cumanovs, amatniecības skolas biedrs Iljins. Visi viņi ietekmējuši Aleksandra Matrosova rakstura veidošanos, un viņa varoņdarbā ir arī viņu nopelnu daļa.

Kad Kremli biedram Staļinam ziņoja par Aleksandra Matrosova varoņdarbu, viņš pārjautāja:

«Jūs sakāt, viņam devīnpadsmit gadu?» Bet pēc tam piebilda:

«Šie jaunekļi nes cilvēcei mieru un brīvību. Tā ir jaunu padomju cilvēku, idejisku komunisma ciniņtāju paaudze. Tādi cilvēki nemirst. Viņu vārdi mūsu varonīgās tautas atmiņā dzīvos mūžīgi.»

Pēc nāves Aleksandram Matrosovam piešķīra Padomju Savienības Varoņa nosaukumu, un viņš uz visiem laikiem ieskaitīts tā pulka pirmās rotas sarakstos, kurā viņš dienēja.

Katru dienu vācāra pārbaudē dežurants ierindas priekšā izsauca: «Padomju Savienības Varonis, kareivis Aleksandrs Matrosovs!» Un labā spārņa pirmais kareivis atbild: «Kritis varoņa nāvē kaujās pret vācu iebrucējiem!»

Tā mūsu mūžos dzīvos piemiņa par slaveno varoni komjaunieši Aleksandru Matrosovu.

V. Rubens

JAUNAS GRĀMATAS

Latvijas Valsts izdevniecības apgādā iznākuši šādi izdevumi:

R. Sēlis. Silains muiža. Romans. Ilustrējis I. Zeberīns. 316 lpp. Maksā 12 rbļ.
P. Veršigora. Tīrās sirdsapziņas cilvēki. I daļa. 112 lpp. Maksā 1 rbļ. 50 kap.
Em. Kazakevičs. Zvaigzne. Stāsts. Tulk. J. Ozols. 76 lpp. Maksā 1 rbļ.
J. Grants. Frontes stāsti. 143 lpp. Maksā 4 rbļ. 50 kap.
Literatūras atmiņabūks. 322 lpp. Maksā 15 rbļ.
Dž. Londona. Stāsti. Ilustrējis un vāku zīmējis V. Kovaļevs. 392 lpp. Maksā 15 rbļ.
P. Merimē. Izlase. Ilustrējis V. Medvedevs. 413 lpp. Maksā 12 rbļ.
A. Michailovs. Boriss Vladimirovičs Johansons, PSRS tautas mākslinieks. Tulkojis K. Bērziņš. 26 lpp. Maksā 80 kap.
P. Sils. Dzīļi ūdeņi. Dzejas. 72 lpp. Maksā 3 rbļ.

K. Garins. Tomiņš un Zučka. Tulkojis H. Straziņa. Ilustrējis S. Zakrēvskaja. 22 lpp. Maksā 50 kap.
M. Gorkijs. Kā es mācījos. Tulk. L. Hilimonoka. 38 lpp. Maksā 50 kap.
Joku pasakas. Sastādījis un apstrādājis I. Karnauchova. Tulkojis M. Ābola. Ilustr. A. Jakobsons. 2 lpp. Maksā 2 rbļ.
V. Katajevs. Karogs. Tulk. B. Kovnate. Vāks un viņetes O. Ābola. 16 lpp. Maksā 1 rbļ.
J. Koševoja. Stāsts par manu dēlu. Tulk. J. Kuduma. 79 lpp. Maksā 2 rbļ. 40 kap.
A. Barto. Pirmās klases skolniece. Tulkojis M. Bendrupe. 16 lpp. Maksā 3 rbļ. 50 kap.
J. Krilovs. Kvartets. Fabula. Ilustrējis E. Neckaja. 16 lpp. Maksā 1 rbļ.

Par starptautiskām tēmām

E. RIETUMS

lu nostiprināšanas Rietumvācijā, bet, galvenokārt, ar labējo centieniem iegūt simpatijas franču tautā. Šāda politika jo saprotamāka, ja ņem vērā, ka rudenī Francijā notiks pašvaldību vēlēšanas, kurās PRL grib pārņemt visu buržuazisko partiju vadību. Francijas komunistiskā partija, atmāskojot šo viltīgo spēli, norādīja, ka tieši de Golla un PRL reakcionārā divkosīgā politika visos pēckara gados sekmējusi Francijas ieģrūšanu pašreizējā krīzē.

STREIKU KUSTĪBA RIETUMEIROPĀ AUG

Rietumeiropas reakcionārās aprindas, kas vairumā un mazumā iztirgo savu valstu neatkarību Volstritam un, kompensējot savus zaudējumus šajā darījumā, uzbrūk darba ļaužu dzīves līmenim, uzduras spēcīgai protesta kustībai ne tikai Francijā. Stipras sociālas kaujas uzliesmojušas arī Itālijā un Beļģijā, Rietumvācijā un Anglijā.

Simtiem tūkstošiem Ziemeļitalijas laukstrādnieku, Milanas un Turinas strādnieku pārtraukuši darbus, prasot augstākas algas un demokrātiskas reformas. Jau trīs mēnešus daudzās Itālijas kuģu būvētavās strādā bez uzņēmēm, kuri pēc Vašingtonas prasības gribēja slēgt savus uzņēmumus. Tagad tur vadību realizē speciālas strādnieku komitejas, un itaļu reakcija neuzdrošinās uzstāties pret darba ļaužu patriotisko rīcību.

Pirms dažām dienām streiku pietiekuši arī 250 tūkstoši Beļģijas metalisti, kuri prasa algas paaugstināšanu. Nevienu dienu nerimst streiku kustība Rietumvācijā, kurā piedalās vairāki miljoni strādnieku un kalpotāju. Streikotāji prasa bada režīma izbeigšanu, demokrātiskas reformas, vienotu Vāciju. Nesen 2 miljoni Reinlandes un Ruras strādnieku piedraudēja ar generalstreiku, ja Rietumvalstu varas organi neat-sauks jauniecelto Tērauda koncerna vadītāju Hermanu Roišu — pazīstamu

nacistu barvedi. Generalis Klejvs kategoriski noraidīja «dumpinieku prasības». Par labu Roišam uzstājās gan angļu administrācija, gan vācu socialdemokrāti, bet vācu strādnieki nepieņēma. Trīs stundas pirms generalstreika sākuma Klejvs kapitulēja. Roišu atcēla.

Streiku kustība uzliesmojusi arī Anglijā. Piekto dienu jau streiko Londonas dokeri, — 20.000 streikotāju prasa uzņemt atpakaļ darbā 11 atlaistais biedrus. Streikotāju stingrā prasība ļabi saprotama: sakarā ar «Maršala plānu» Anglijā bezdarbnieku skaits pūsgada laikā pieaudzis par dažiem simt tūkstoš strādniekiem.

VĀCIJAS SKĒLEJI DARBĀ

Rietumeiropas darba laudis ar sevišķu nemieru vēro amerikāņu politiku Vācijā, kas nepārprotami virzīta uz reakcionāra režīma izveidošanu starp Elbu un Reinu.

Tikko franču tautas interešu nodevēji bija apstiprinājuši Londonas «rekomendācijas», kad Vācijas galīgās šķelšanās organizatori jau spēra izšķirēju soli šajā virzienā: Frankfurtē izsiudināja lēmumu par separatu naudas reformu, saskaņā ar kuru Trizonijas jaunā valūta tiek piemērota dolaram, un līdz ar to Rietumvācijas finanses pakļautas absolūtaj amerikāņu monopoli kontrolē. Naudas reforma galīgi atšķēl Vācijas rietumus no austrumiem. Nav brīnums, ka šis reakcionārais rietumu imperialistu solis — ko realizē brīdī, kad vairāk nekā 13 miljoni vāciešu izteikušies par vienotu Vāciju, pret Londonas separatistu lēmumu — izraisījis Vācijā ārkārtēju sašutumu. Vācijas progresīvās organizācijas saņēmušas miljoniem vēstuļu un telegramu ar protestiem pret Londonas konferences lēmumiem. Pat Rietumvācijas buržuazisko partiju lideri, ievērojot tautas masu no-

skaņu, bija spiesti izteikties pret Londonas diktātu, iemantojot no Londonas un Vašingtonas oficiālajām aprindām nīknu pārmetumus par nepateicību.

ASV KINO PROVOKATORU IZGĀŠANĀS

Negēlīgā pretpadomju filma «Dzelzs aizkars» cietusi pilnīgu fiasko. Filma, kas bija domāta pretpadomju un kara psihozes kurināšanai un izmaksāja tās financētājiem turpat 2 miljonus dolāru — tagad nopemta gandrīz no visu ASV kinoteātru ekrāna. Filmu jau pašā sākumā demonstrēja pustukšās zālēs, vēlāk pilnīgi tukšās. Toties kinoteātru priekšā pulcējās tūkstošiem amerikāņu, lai protestētu pret tās pretpadomju sa-

turu, un simtiem policistu, lai šo Rietumu demokrātijas ražojumu aizstāvētu no tautas naida. Policijas iejaukšanās nelīdzēja. Nujorkas laikraksts ap 300.000 pilsētas iedzīvotāju paziņoja, ka gada laikā boikotēs ikvienu kinoteātri, kas demonstrēs «Dzelzs aizkaru».

Tā amerikāņu kino provokatoru «ideja» pilnīgi bankrotēja. Amerikāņu skatītāji pierādīja, ka spēruši lielu soli uz priekšu savā demokrātiskajā attīstībā. Miljoni cilvēku kategoriski protestēja pret «kino izlietošanu naida kurināšanai pret PSRS, ar kuru Savienotajām Valstīm jāsadarbojas miera labā».

Amerikāņu kino gangsteriem nelīdzēja ne padomju komponistiem nozagtā muzika, ne desmit tūkstošiem dolāru dārgā reklāma — pretpadomju filma izgāzās ar troksni, pierādot, ka ASV valsts departamentam un Holivudas veikalniekiem stāv pretī otra Amerika, tā, kura draudzīga Padomju zemei, — tā, kurai pieder nākotne.

Filmas saimnieki: «Varbūt, ka te mums būs panākumi...» Cha-cha-zim.